

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

SABINA VODLAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
BANKE V SLOVENIJI OD LETA 1998 DO LETA 2003

Ljubljana, oktober 2005

SABINA VODLAN

IZJAVA

Študentka **Sabina VODLAN** izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **prof. dr. Ivana RIBNIKARJA** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne: _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. OPREDELITEV BANK	2
1.1. KAJ SO BANKE?	2
1.2. ZAKONODAJNI OKVIR SLOVENSKEGA BANČNIŠTVA	3
2. STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA	5
2.1. ŠTEVILO BANK	5
2.2. KONSOLIDACIJA BANČNEGA SEKTORJA	6
2.3. LASTNIŠKA STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA	8
2.4. PRIVATIZACIJA SLOVENSКИH BANK	9
2.4.1. PRIVATIZACIJA NKBM	10
2.4.2. PRIVATIZACIJA NLB	10
2.5. BILANČNA VSOTA BANK	11
2.6. VELIKOST BILANČNE VSOTE BANK GLEDE NA BDP	12
2.7. BILANČNA VSOTA IN TRŽNI DELEŽ SEDMIH NAJVEČJIH BANK	13
3. POSLOVANJE BANK V SLOVENIJI V LETIH OD 1998 DO 2003	15
3.1. BILANCA STANJA BANČNEGA SEKTORJA	15
3.1.1. STRUKTURA AKTIVE BANK	15
3.1.1.1. Delež denarja v blagajni in na računih pri Centralni banki (CB)	17
3.1.1.2. Krediti bankam	17
3.1.1.3. Krediti strankam, ki niso banke	18
3.1.1.4. Investicijski vrednostni papirji	21
3.1.1.5. Tržni vrednostni papirji	23
3.1.1.6. Druga aktiva	23
3.1.2. STRUKTURA PASIVE BANK	24
3.1.2.1. Dolgovi do bank	25
3.1.2.2. Dolgovi do strank, ki niso banke	25
3.1.2.3. Dolžniški vrednostni papirji	29
3.1.2.4. Kapital	30
3.1.2.5. Druga pasiva	30
3.2. IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA	31
3.3. KAZALCI DONOSNOSTI POSLOVANJA BANK	35
4. SPREMEMBE V BANČNEM SEKTORJU ZARADI PRIBLIŽEVANJA EVROPSKI UNIJI IN UVEDBI EVRA	36
SKLEP	40
LITERATURA	42
VIRI	43

UVOD

Slovenski bančni sektor so v šestletnem obdobju od leta 1998 do leta 2003 najbolj zaznamovale spremembe. Te so bile posledica globalizacije, deregulacije trgov, vpeljave informacijske tehnologije v bančni sektor in predvsem vključevanja Slovenije v Evropsko Unijo. Slovenija si je prizadevala zagotoviti zdrav bančni sistem in finančno stabilnost v državi. Vse to je potegnilo za seboj v bančnem sektorju cel val sprememb in novosti, ki jih bom opisala v diplomskem delu.

V prvem poglavju diplomskega dela bom opisala, kaj so banke ter katere bančne storitve in druge finančne storitve lahko opravljajo, ko pridobijo dovoljenje Banke Slovenije. Prikazala bom zakonodajni okvir bančnega sektorja in opisala, kateri trije zakoni najbolj vplivajo na poslovanje bank. Leta 1999 smo sprejeli nov Zakon o bančništvu, zato bom naštela najpomembnejše novosti novega zakona. Prikazala bom, katere nove zakone, ki posredno vplivajo na slovenski bančni sistem smo sprejeli v šestletnem obdobju.

Drugo poglavje bo namenjeno predstavitvi strukture bančnega sektorja. Analizirala bom gibanje števila bank, prikazala konsolidacijo bančnega sektorja in s tem razvoj bančnih skupin v Sloveniji, spremembe v lastniški strukturi bančnega sektorja in opisala, kako je potekala privatizacija dveh največjih slovenskih bank. Analizirala bom velikost in obseg poslovanja bančnega sistema z bilančno vsoto bank, velikostjo bilančne vsote glede na BDP in prikazala gibanje bilančne vsote in tržnih deležev sedmih največjih slovenskih bank.

V tretjem poglavju bom prikazala, kako so banke v Sloveniji poslovale v letih od 1998 do 2003. Analizo bančnega sektorja bom opravila s pomočjo analize bilance stanja bank, izkazom poslovnega izida in s pomočjo kazalcev donosnosti poslovanja bank. Pri bilanci stanja bank bom opisala strukturo aktive in strukturo pasive ter podrobno opisala vse postavke, ki se tičejo strukture aktive in pasive bank. Prav tako bom opisala postavke izkaza poslovnega izida in razložila kazalce donosnosti poslovanja bank. V celotnem poglavju bom naredila tudi primerjavo poslovanja bank v slovenskem bančnem sistemu in v državah članicah Evropske unije.

Zadnje poglavje bo namenjeno predstavitvi ciljev in prilagoditev, ki so bili izvedeni v slovenskem bančnem sektorju zaradi približevanja Slovenije k Evropski uniji in uvedbi evra od leta 1998 do leta 2003. Za izboljšanje konkurenčnosti in uspešnosti bančnega sistema smo prilagodili zakonodajo evropskim bančnim smernicam, sprejeli nov sistem jamstva za vloge, izpeljali reformo plačilnega sistema, sprejeli nove računovodske standarde, odpravili uporabo temeljne obrestne mere za vse obveznosti in terjatve do 1 leta in posodobili informacijsko tehnologijo. Zaradi ažurnosti podatkov bom v diplomsko delo na kratko vključila tudi pomembne dogodke, ki so se zgodili v letu 2004. Slovenija se je 1. maja 2004 kot polnopravna članica priključila Evropski uniji, 27. junija 2004 pa je vstopila v ERM2, ki je dvoletna priprava na prevzem evra in na vstop v Evropsko monetarno unijo.

Diplomsko delo bom zaključila s strnjnim povzetkom ugotovitev vseh poglavij in z napovedjo možnega prihodnjega razvoja slovenskega bančnega sektorja v Evropski Uniji.

1. OPREDELITEV BANK

1.1. KAJ SO BANKE?

Najpomembnejši finančni posredniki v Sloveniji so banke. Od drugih finančnih posrednikov jih loči državno jamstvo za depozite v bankah, nadzor Banke Slovenije nad poslovanjem zaradi procesa emisije knjižnega denarja in funkcija bank v opravljanju plačilnega prometa. Banke so finančne institucije, ki sprejemajo depozite od fizičnih in pravnih oseb ter odobravajo kredite iz tako zbranih denarnih sredstev za svoj račun. Banka mora pridobiti dovoljenje za opravljanje bančnih storitev od Banke Slovenije. Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije in opravlja nadzor nad bankami.

Banka lahko poleg bančnih storitev opravlja tudi druge finančne storitve in pomožne bančne storitve. Tudi tu mora pridobiti dovoljenje Banke Slovenije in izpolnjevati druge pogoje, ki jih določa zakon za področje posameznih dejavnosti. Če banke dokažejo kadrovsko, tehnološko in organizacijsko usposobljenost, pa lahko dobijo ustrezno dovoljenje za druge finančne storitve, ki jih želijo opravljati.

Druge finančne storitve so po Zakonu o bančništvu (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 12):

1. factoring,
2. finančni zakup (leasing),
3. izdajanje garancij in drugih jamstev,
4. kreditiranje, vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranje komercialnih poslov,
5. trgovanje s tujimi plačilnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli,
6. trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti,
7. zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb,
8. posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic po zakonu, ki ureja zavarovalništvo,
9. izdajanje elektronskega denarja,
- 9a. izdajanje in upravljanje drugih plačilnih instrumentov na primer plačilne in kreditne kartice, potovalni čeki, bančne menice,
10. oddajanje sefov,
11. posredovanje pri sklepanju posojilnih in kreditnih poslov,
12. storitve v zvezi z vrednostnimi papirji po zakonu, ki ureja trg vrednostnih papirjev,
13. upravljanje pokojninskih oziroma investicijskih skladov po zakonu, ki ureja pokojninske oziroma investicijske sklade,
14. opravljanje storitev plačilnega prometa,
15. opravljanje skrbniških storitev.

Pomožne bančne storitve pa so povezane z upravljanjem z nepremičninami, z upravljanjem in vodenjem sistema za obdelavo podatkov oziroma z opravljanjem podobnih poslov in imajo naravo pomožne dejavnosti v razmerju do glavne dejavnosti ene ali več bank (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 12).

V Sloveniji prevladuje univerzalen tip bank. Te ponujajo celovito strukturo poslov, medtem ko se banke specializiranega tipa specializirajo za določeno področje, za določeno vrsto komitentov ali posamezno tržno nišo.

1.2. ZAKONODAJNI OKVIR SLOVENSKEGA BANČNIŠTVA

V Sloveniji je v letih od 1998 in 1999 prišlo do večjih sprememb v zakonodajnem okviru poslovanja bank. Eden od razlogov je sprejet Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo in državami članicami Evropske Unije, ki je bil sprejet 1. februarja 1999. Slovenija je tako leta 1999 sprejela novi Zakon o bančništvu, ki je zamenjal stari Zakon o bankah iz leta 1994. S tem zakonom smo se zelo približali določilom EU.

Na poslovanje bank vplivajo predvsem naslednji trije zakoni:

1. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, 1999/7),
2. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, 1991-I/1),
3. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, 1993/30).

1. Zakon o bančništvu

Zakon je stopil v veljavo 20. februarja 1999. Usklajen je z evropskimi bančnimi smernicami in s 25 načeli za učinkovit bančni nadzor, sprejetimi leta 1997. Te je sprejel Baselski komite za bančni nadzor in so temelj meddržavnega sodelovanja pri nadzoru mednarodnih bank in bančnih skupin. Obe uskladitvi vplivata na večjo konkurenčnost med ponudniki finančnih storitev, spodbujata ekonomije obsega in omogočata izenačitev poslovanja naših in tujih bank. Zakon ureja ustanovitev in status hranilnic in bank, njihovo poslovanje in nadzor, jamstvo za bančne vloge ter prenehanje bank in hranilnic.

Najpomembnejše novosti novega Zakona o bančništvu so (Letno poročilo banke Slovenije, 1998, str. 46-47):

1. sistem ustanavljanja bank in opredelitev finančnih storitev, povzet po direktivah,
2. pogoji za izdajo dovoljenj za opravljanje bančnih storitev,
3. ureditev upravljanja banke, usklajena z drugo bančno direktivo; dolžnosti članov uprave so opredeljene bistveno širše kot v stari zakonodaji,
4. dovoljenje za ustanovitev podružnice tuje banke, neposredno opravljanje bančnih storitev tujih bank pa ni mogoče; to bo mogoče šele po včlanitvi Slovenije v EU,
5. odprava razlikovanja med domačimi in tujimi delničarji pri pridobitvi delnic tujih bank,
6. zagotavljanje ustreznega kapitala ter obvladovanje vseh vrst tveganj znotraj okvirov, ki jih določa zakon,

7. ugotavljanje, merjenje in upravljanje kreditnega tveganja ter oblikovanje rezervacij za slabe naložbe,
8. definicija izpostavljenosti banke do posamezne osebe in skupine povezanih oseb, določitev največje dopustne izpostavljenosti (25% kapitala banke) in omejitev vsote velikih izpostavljenosti (800% višine kapitala banke),
9. določbe o obvladovanju likvidnostnega, obrestnega, valutnega in drugih tržnih tveganj,
10. konsolidirani nadzor bank z vidika preverjanja, ali bančna skupina kot celota ravna v skladu s pravili o obvladovanju tveganja,
11. kombinacija off-site nadzora (podatki, analize, poročila) in on-site nadzora (opravljanje pregledov poslovanja) v skladu z mednarodnimi standardi o načinih nadzora,
12. sodelovanje Banke Slovenije z drugimi domačimi in tujimi nadzornimi organi v obliki izmenjave informacij kot tudi neposrednega sodelovanja pri opravljanju nadzora,
13. oblikovanje novega sistema za jamstvo vlog,
14. novi zakon ne predvideva več posebnega sanacijskega postopka; Odprava Zakona o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic.

2. Zakon o Banki Slovenije

Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije. Zakon ureja pravni vidik poslovanja Banke Slovenije (Velikonja, 2003, str. 5).

3. Zakon o gospodarskih družbah

Zakon o bančništvu določa, da se za banke uporabljajo določbe Zakona o gospodarskih družbah, ki veljajo za delniško družbo, če ni z zakonom o bančništvu določeno drugače. Zakon opredeljuje delovanje delniške družbe, določbe o delnicah, o ustanovitvi delniške družbe, pravnih razmerjih med družbo in delničarji, določbah o ničnosti in spodbornosti ter o postopkih pri statusnih spremembah (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 31).

Na slovenski bančni sistem pa vplivajo tudi drugi zakoni s področja finančnega posredništva. Slovenija je 23. 3. 1999 sprejela zakon o deviznem poslovanju. Novost so tuja plačilna sredstva, ki jih imajo lahko rezidenti na deviznih računih ali kot devizne vloge. Določa tudi poslovanje med rezidenti in nerezidenti v domačih ali tujih plačilnih sredstvih ter sklepanje tekočih in kapitalnih poslov.

V letu 2000 je Slovenija sprejela tudi Zakon o zavarovalništvu ter Zakon o trgu vrednostnih papirjev. Zakona sta izredno fleksibilna, zato ju ni treba spreminjati, ampak je mogoče le izvesti dodatne prilagoditve evropskemu pravnemu redu na podlagi posameznih podzakonskih predpisov, ki jih sprejmejo zakonsko pooblaščen nadzorniki posameznih trgov.

Državni zbor RS je 20. 3. 2002 sprejel Zakon o plačilnem prometu, ki dopolnjuje Zakon o bančništvu. Zakon opredeljuje institucionalna, vsebinska in operativna vprašanja povezana z

opravljanjem storitev plačilnega prometa. Ureja področja poravnave denarnih obveznosti med izvajalci v plačilnem prometu in dezintegracijo Agencije za plačilni promet (APP).

2. STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA

2.1. ŠTEVILO BANK

V Sloveniji je bilo konec leta 1998 24 bank ter 2 banki ustanovljeni po ustavnem zakonu, kar je razvidno iz Tabele 1 na strani 6. Vse so univerzalne banke, razen dveh, ki ne ponujata popolnega sklopa bančnih storitev. V letu 1998 je med bankami prišlo do treh pripojitev in ene likvidacije. Hmezad banka d.d. Žalec se je pripojila k Banki Celje d.d., Banka Creditanstalt d.d. k Banki Austrii d.d. in UBK banka d.d. Ljubljana k SKB banki d.d. Ljubljana. Leta 1998 je delovalo še 7 predstavništev tujih bank, podružnic tujih bank pa še ni bilo.

Konec leta 1999 je bilo na slovenskem ozemlju 25 bank. Prišlo je do ene pripojitve in sicer se je M banka d.d. Ljubljana pripojila k Banki Koper d.d.. Število bank je naraslo zaradi ustanovitve nove banke Hypo Alpe Adria banke d.d., Ljubljana. Na podlagi novo sprejetega Zakona o bančništvu je v Sloveniji začela delovati prva prava podružnica tuje banke, ki se imenuje Kaerntner Sparkasse AG, Celovec. Leta 1999 sta bili v Sloveniji tudi dve tuji predstavništvi tujih bank v Sloveniji več.

V sestavi bančnega sektorja leta 2000 ni bilo večjih sprememb. Število bank se v primerjavi s prejšnjim letom ni spremenilo. Banke so se uskladile z zahtevami Zakona o bančništvu iz leta 1999 in Banka Slovenije jim je izdala dovoljenje za opravljanje bančnih storitev ter tistih finančnih storitev, za katere so že imele dovoljenje.

Število bank se je v letu 2001 znižalo za štiri. To pomeni, da je delovalo 21 bank, od tega štiri hčerinske banke tujih bank in ena podružnica tuje banke. V zadnjem trimesečju je prišlo do treh pripojitev bank, in sicer Dolenjske banke d.d., Pomurske banke d.d., Murska Sobota in Banke Velenje d.d., Velenje k Novi Ljubljanski Banki d.d., Ljubljana in pripojitve Banke Societe Generale Ljubljana d.d. k SKB banki d.d., Ljubljana.

Konec leta 2002 je v Sloveniji delovalo 20 bank, saj se je banka Vipa d.d., Nova Gorica pripojila k Abanki d.d., Ljubljana, od tega 5 hčerinskih bank tujih bank in ena podružnica tuje banke. V letu 2003 je na slovenskem ozemlju delovalo 20 bank.

Tabela 1: Število poslovnih bank in hranilnic v Sloveniji v obdobju od konca leta 1998 do konca leta 2003

Leto	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Število bank	24	25	25	21	20	20

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1998-2003.

2.2. KONSOLIDACIJA BANČNEGA SEKTORJA

V svetu in v Sloveniji je opaziti trend konsolidacije bančnega sektorja, kar pomeni združevanje bank oziroma pripojitve manjših bank k večjim. Temeljni razlog konsolidacije je povečanje tržnega deleža in izboljšanje poslovanja bank. Za delničarje pa je glavni cilj večja vrednost banke. Banke želijo zmanjšati stroške in povečati kapital. To pomeni večjo fleksibilnost pri ponudbi storitev in jim omogoča diverzifikacijo pri poslovanju. Splošni motiv združitve in prevzemov pa je tudi konkuriranje tujim bankam in uresničevanje ekonomije obsega.

Star zakon o bankah opredeljuje, da banke sestavljajo bančno skupino, ko je ena banka neposredno ali posredno udeležena v ustanovitvenem kapitalu druge banke z najmanj 40% deležem ali če je neposredno ali posredno upravljala z drugo banko (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2001, str. 18). Nov zakon pa opredeljuje bančno skupino veliko širše. O njej govori, ko je banka ali finančni holding s sedežem v Republiki Sloveniji nadrejena družba eni ali več bankam oziroma drugim finančnim organizacijam ali družbi za pomožne bančne storitve.

Banka je nadrejena družba drugi družbi (podrejeni družbi) (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2001, str. 18), če:

1. ima večino glasovalnih pravic v drugi družbi, ali
2. ima pravico imenovati oziroma odpoklicati večino članov uprave ali nadzornega sveta druge družbe, ali
3. ima pravico izvrševati prevladujoč vpliv nad drugo družbo na podlagi podjetniške pogodbe oziroma na podlagi drugega pravnega temelja, ali
4. ima v drugi družbi najmanj 20% glasovalnih pravic in je bila večina članov uprave ali nadzornega sveta te družbe, ki so opravljali to funkcijo v preteklem poslovnem letu in jo še opravljajo takrat, ko je treba izdelati konsolidirana poročila, imenovana izključno zaradi izvrševanja glasovalnih pravic nadrejene družbe, ali
5. je delničar oziroma družbenik v drugi družbi in če na podlagi dogovora z drugimi delničarji te družbe nadzoruje večino glasovalnih pravic te družbe, ali
6. je udeležena v kapitalu druge družbe z najmanj 20%, ali
7. po oceni BS nadrejena družba na katerikoli drugi podlagi izvršuje pomemben vpliv na drugo družbo.

Slovenske banke so dale pobudo za konsolidacijo z nastankom prvih bančnih skupin leta 1997. Ustanovile so štiri bančne skupine in sicer bančne skupine Banke Celje, Nove Ljubljanske banke, SKB banke in banke Koper. Za slovenske banke je značilno, da so bile združitve opravljene znotraj bančne dejavnosti.

Leta 1998 sta bili v Sloveniji le še dve bančni skupini, skupina NLB in skupina Banke Koper. Drugi dve sta prenehali delovati, zaradi vodilne banke, ki je priključila vsaka svojo članico skupine. Banka Celje je pripojila Hmezad banko d.d., Žalec, Banka Creditanstalt d.d. se je združila z Bank Austrio d.d. in UBK banka d.d., Ljubljana se je pripojila k SKB banki d.d., Ljubljana. Banke v skupinah so delovale kot samostojne pravne osebe. Leta 1999, ko se je M banka pripojila k Banki Koper je ostala le ena bančna skupina. Bančna skupina Nove Ljubljanske banke je leta 1999 vključevala Koroško banko, Banko Domžale, Banko Celje in Banko Zasavje. Leta 2001 pa se je ta skupina povečala za tri banke, in sicer Banko Velenje, Pomursko banko in Dolenjsko banko. Istega leta sta se združili banka Societe Generale in SKB banka, leta 2002 se je banka Vipa pripojila k Abanki. V letu 2001 bi lahko rekli, da po novem zakonu obstaja 14 bančnih skupin. Močna je le bančna skupina Nove Ljubljanske banke, druge ne zasledujejo močno glavnih motivov konsolidacije.

Slovenski bančni sistem je majhen in število bank je še vedno preveliko v primerjavi s tujino in razpršeno. Konsolidacija slovenskih bank pa še ni končana. Pričakovati je, da se bo trend konsolidacije nadaljeval tudi po vstopu Slovenije v EU in lahko pričakujemo, da se bodo priključili tudi tuji partnerji, ki bodo povečali pritisk tuje konkurence. Banke zato vidijo nujnost v povezovanju slovenskih bank, saj lahko samo s skupnimi močmi uresničujejo svoje cilje in učinkovito servisirajo slovensko gospodarstvo. Banke lahko hitreje uvajajo informacijsko tehnologijo, skrbijo za razvoj in obvladujejo konkurenco ter so enakovredne tekmice tujim bankam v Sloveniji in na drugih ciljnih trgih. Po vstopu v EU bi bilo dobro imeti eno močno slovensko bančno skupino ali močna nacionalna bančna podjetja. Nastajati bi morala postopno, povezovala pa bi banke centra z regionalnimi bankami in prispevala k ekonomiji uspeha (Štiblar, 1999, str. 1). Vendar to v Sloveniji ni bilo izvedeno. »Da bi Slovenija vstopila v EU s konsolidiranim sistemom lastništva, bi moral obstajati program in volja nosilcev moči za njegovo realizacijo. Konsolidacija bo v Sloveniji potekala v konkurenčnem boju med subjekti in modeli tržnega delovanja ter pod močnimi vplivi in pritiski iz tujine.« (Tomaž, 2001, str. 89).

Slovenske banke se morajo po vstopu v EU prilagoditi novim pogojem poslovanja in delati predvsem na tem, da se manjše banke združijo oziroma pripojijo k večjim. Pritisk tujih bank in bančnih produktov se bo po vstopu v EU okrepil. Manjše banke bodo težje konkurirale večjim tujim bankam, saj bodo tuje banke po sistemu »domače licence« na slovenskem trgu ponudile svoje produkte, ki jih že uspešno prodajajo na bančnih trgih držav EU. Prihod tujih bank pa lahko prispeva k pospešitvi konsolidacije, saj domače banke občutijo močnejši pritisk in se zato povečajo njihove težnje po konsolidaciji.

2.3. LASTNIŠKA STRUKTURA BANČNEGA SEKTORJA

V slovenskem bančništvu prevladujejo tri oblike lastniške strukture bank, in sicer banke s prevladujočo tujo lastniško strukturo, banke z večinskim državnim lastništvom in banke v zasebni lasti, katerih večinski lastniki so domače finančne družbe oziroma finančni holdingi in druge pravne osebe.

V Sloveniji je značilno, da so banke pretežno v zasebni lasti oziroma v lasti zasebnih domačih lastnikov. **Delež zasebnega domačega kapitala** v lastniškem kapitalu se je v letih od 1998 do 2003 gibal med 46,7% in 51,2%, kar je razvidno iz Tabele 2 na strani 9. Največji delež so imeli leta 2000, in sicer 51,2% lastniškega kapitala. Število bank v večinski domači lasti se je gibalo od 18 bank leta 1998 do 12 v letu 2003. V obdobju od leta 1998 do 2001 ni prišlo do večjih sprememb v lastniški strukturi bančnega sektorja.

V **večinski državni lasti** so bile od leta 1998 do 2001 tri banke. To sta Nova Ljubljanska banka, d.d. (NLB) in Nova Kreditna banka Maribor, d.d. (NKBM), ki sta bili podržavljeni ob sanaciji in Poštna banka Slovenije d.d., ki je v posredni državni lasti. V Slovenski investicijski banki d.d. ima Republika Slovenija 21,6-odstotni delež v delniškem kapitalu. Odstotek v lastniškem kapitalu državnih bank je bil do leta 2002 previsok, saj večji delež bank v lasti države po raziskavah lahko zavira finančni razvoj in gospodarsko rast. Leta 2002 pa je prišlo do sprememb zaradi privatizacije NLB, d.d. Prodali so 34% državnega deleža banki KBC in 5% Evropski banki za obnovo in razvoj (EBRD). Državno lastništvo NLB se je spremenilo iz večinskega v manjšinsko. Zmanjšal se je delež državne lastnine v tej banki in s tem v celotnem bančnem sistemu. Delež lastniškega kapitala v državni lasti se je od leta 2001 do leta 2002 zmanjšal za 16,7 odstotne točke. V večinski državni lasti sta ostali le dve banki, NKBM, d.d. in Poštna banka Slovenije, d.d.

Delež tujega kapitala se je v letih od 1998 do 2000 gibal med 11,2% in 12%. Leta 2001 je banka Societe Generale prevzela SKB banko. Ta je v 98,4-odstotni lasti tujcev, a še naprej posluje pod svojim starim imenom. Leta 2001 so imeli tujci v slovenskih bankah 16-odstotni delež lastniškega kapitala, leta 2002 pa kar dvakrat več in sicer 32,5%. Delež se je podvojil na račun povečanja tujega kapitala v Banki Koper, d.d., kjer je druga največja bančna skupina v Italiji SanPaolo IMI pridobila 62,1-odstotni delež, RZB 97 je kupila 97% Krekove banke, d.d., 39-odstotni delež NLB so prodali belgijski banki KBC in EBRD. Spremembe v lastniški strukturi v letu 2003 niso bile velike. Delež kapitala v lasti tujcev je bil konec leta 2003 33,7-odstoten.

Slovenija je domač bančni sektor sanirala s svojimi sredstvi, v devetdesetih letih pa nismo utrpeli systemske bančne krize. To kaže na možnost doseganja poslovne uspešnosti tudi brez odprodaje deležev bank tujim lastnikom. Za banke v državah tranzicije je značilno, da so se na začetku strukturnih reform znašle v krizi in so bile prisiljene prodati večino domačih bank tujim vlagateljem. Tako je tam v tujih rokah že več kot 50% bančnega sektorja, na Hrvaškem je delež tujih bank že 90-odstoten. Za države članice EU, razen izjem (Belgija, Irska,

Luksemburg), pa je značilno domače lastništvo bank. V lasti tujcev je povprečno le od 5 do 10% bank.

V slovenskem prostoru je že dalj časa odprto vprašanje lastništva slovenskih bank. Nekateri vztrajajo pri tem, da je treba vse domače banke prodati tujcem, drugi pa, da morajo za vsako ceno banke ostati v domači lasti. »Obe skrajnosti sta neživljenjski. V praksi bo najbrž sam splet dogodkov v mednarodnem in domačem okolju na koncu pripeljal do bančnega sistema z mešano lastnino. Tuja lastnina najbrž ne bo prevladovala, bo pa v precejšnjem obsegu prisotna.« (Lah, 2002, str. 46).

Argumenta za spodbujanje prihoda tujih bank sta večja učinkovitost in konkurenca, saj imajo tuje banke cenejše tuje vire. Marko Košak je v svojih raziskavah ugotovil, da so se tuje banke prilagodile razmeram in do zdaj niso bistveno vplivale na večjo konkurenco v domačem bančnem sektorju (Tomaž, Košak, 2004, str. 63). Vendar pa so tuje banke, ko se približujemo vstopu v EU, vse bolj agresivne in lahko pričakujemo, da se bo pritisk tuje konkurence okrepil. Tuje banke bodo v prihodnosti vplivale na zmanjšanje obrestnih marž in operativnih stroškov, kar bo vodilo k večji učinkovitosti domačega bančnega sistema.

Tabela 2: Lastniška struktura bančnega sektorja na zadnji dan posameznega leta v obdobju od leta 1998 do leta 2003 (% v lastniškem kapitalu)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tuje osebe	11,2	11,3	12,0	16,0	32,5	33,7
Država v ožjem smislu	39,1	41,4	36,8	37,0	20,3	19,6
Druge domače osebe	49,7	47,3	51,2	47,0	47,2	46,7

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1998-2003.

Tabela 3: Število bank na zadnji dan posameznega leta v obdobju od 1998 do 2003 večinski tuji lasti, večinski državni lasti in v večinski domači lasti

Število bank	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Večinska domača last	18	17	16	13	12	12
Večinska last tujcev	3	5	6	5	6	6
Večinska državna last	3	3	3	3	2	2

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1998-2003.

2.4. PRIVATIZACIJA SLOVENSКИH BANK

V državni lasti je zaradi sanacije ostalo celih 50% celotnega bančnega sektorja, od tega tudi dve največji banki. Obe skupaj imata na bančnem trgu 40-odstotni tržni delež. Sanacija NLB in NKBM je bila uspešno končana julija 1997. Julija leta 1999 je koalicija sprejela sklep o začetku bančne privatizacije, ki naj bi potekala postopno. Prva faza se je začela v letu 2000, na podlagi sklepa Vlade Republike Slovenije iz julija 1999. Aprila 2000 je bilo prenesenih

10% delnic v lasti Republike Slovenije na Kapitalsko družbo pokojninskega in invalidskega zavarovanja (KAD) in Slovensko odškodninsko družbo (SOD) oziroma so bile te delnice zamenjane za delnice drugih gospodarskih družb v lasti teh dveh družb (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2001, str. 15). Vlada RS je sprejela program za privatizacijo obeh državnih bank 31. 5. 2001.

Cilj države pri privatizaciji je:

1. zagotoviti si čim večjo možno kupnino za zmanjšanje javnega dolga države, ki je nastal v procesu sanacije,
2. bankam zagotoviti optimalnega gospodarja, ki bo krepil učinkovitost in konkurenčnost bank in celotnega bančnega sistema (Letno poročilo Banke Slovenije, 2001, str. 12). To lahko stori z minimiziranjem stroškov, jamstvom za učinkovito obvladovanje tveganj poslovanja in s prihodom tujih strateških partnerjev, ki prinesejo kapital, znanje, tehnologijo, nove produkte, itd.
3. doseči stabilno lastniško strukturo bančnega sektorja.

2.4.1. PRIVATIZACIJA NKBM

Pri privatizaciji NKBM je bil namen vlade prodati delnico manj kot 65% delnic oziroma 64,94%. Ministrstvo za finance je 16. julija 2001 objavilo poziv k izrazitvi zanimanja za nakup NKBM. Privatizacija naj bi potekala v dveh fazah. Zaključek prve faze so načrtovali konec leta 2001, ko naj bi se delež države zmanjšal z 90% na 25% kapitala plus 1 delnica. Londonska banka Nomura International je dobila vlogo finančnega svetovalca pri privatizaciji. Do začetka avgusta 2001 je prejela več kot deset vlog in jih temeljito preučila ter izmed njih izbrala tri banke: avstrijsko bančno skupino Bank Austria Creditanstalt, italijansko banko Unicredito in mednarodni konzorcij pod vodstvom finančne skupine Aktiva Group iz Slovenije. Komisija za vodenje postopka je februarja 2002 po podrobni preučitvi ponudb zavrnila vse prejete ponudbe. Vlada je odločitev podprla in tako so privatizacijski postopek NKBM ustavili za nedoločen čas. Do konca leta 2003 je bila privatizacija NKBM še vedno ustavljena in država še vedno išče najugodnejšo rešitev. Uprava NKBM je pripravila strategijo razvoja, v kateri predlaga povezavo s Pošno banko Slovenije d.d. Republika Slovenija je 55-odstotni neposredni lastnik Poštne banke, posredno prek Pošte Slovenije pa 100-odstotni lastnik. NKBM je marca 2003 oddala program za povezovanje s Pošno banko, saj bi tako pridobili zelo dobro mrežo bančnih poslovalnic, vendar je vse še v rokah finančnega ministra, ki še preučuje možnost kreiranja širšega finančnega stebra okoli NKBM (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 11).

2.4.2. PRIVATIZACIJA NLB

Privatizacija naj bi potekala v dveh fazah. V prvi fazi naj bi pripojili tri hčerinske banke (Pomursko banko, Banko Velenje in Dolenjsko banko), ključni investitor pa naj bi kupil 34-odstotni delež NLB. Takoj zatem pa bi dala banka možnost za nakup dobro poučenim portfeljskim investitorjem.

V NLB so 17. 9. 2001 objavili poziv za nakup 34% osnovnega kapitala banke ključnim naložbenikom in 14% dobro poučenim portfeljskim naložbenikom. Republika Slovenija ostane lastnica 25% in ene delnice, namesto 83%. V decembru 2001 je Vlada RS spremenila program privatizacije s kombinacijo 15% dokapitalizacije NLB. Rok za predložitev vlog je bil 1. oktober 2001, zadnji dan za oddajo neobvezujočih ponudb pa 22. oktober. Neobvezujoče ponudbe za nakup so oddale in se uvrstile v ožji izbor tri tuje banke: avstrijska Erste Bank, belgijska finančna skupina KBC in EBRD. Zavezujočo ponudbo za nakup NLB je oddala le KBC banka. Pogodbo o nakupu 34-odstotnega deleža NLB so podpisali 8. maja 2002. KBC je bila odvzeta pravica do nakupa dodatnih delnic NLB vse do leta 2006, saj je želja NLB postati mednarodno mešana banka v večinski domači lasti.

EBRD je ostala v procesu privatizacije NLB, vendar ne kot strateški partner, ampak le kot soinvestitor, ki je kupil 5-odstotni delež NLB, po ceni in pod pogoji, ki so veljali za KBC. Po prodaji 5% EBRD se je nadaljevala druga faza privatizacije, in sicer z javno objavo poziva za zbiranje ponudb za odprodajo 9% delnic institucionalnim investitorjem, ki so pravne osebe in vzajemni skladi. NLB je po izteku roka prodala 0,3% delnic oziroma 23.050 delnic. Neprodanih je ostalo 8,7% delnic, za katere se je potegovala EBRD, vendar je Ministrstvo za finance to preprečilo in proces privatizacije se je ustavil. Lastniška struktura NLB je sestavljena iz tretjinskega deleža države, tretjinskega deleža ključnih investitorjev in tretjinskega deleža portfeljskih investitorjev. To je tudi ciljna lastniška struktura, ki pa je bila dosežena tudi v primeru neprodaje preostanka delnic. Za institucionalna investitorja lahko štejemo tudi KAD in SOD.

2.5. BILANČNA VSOTA BANK

Bilančna vsota je vsota ene strani premoženjske strani bilance stanja. Bilančna vsota poslovnih bank je pokazatelj velikosti celotnega bančnega sistema, medtem ko je rast bilančne vsote dober kazalec rasti obsega poslovanja. V Tabeli 4a in 4b na strani 13 so zbrani podatki o bilančni vsoti bank in realnih stopnjah rasti bilančne vsote celotnega bančnega sistema.

Bilančna vsota vseh slovenskih bank je znašala na dan 31. 12. 1998 2.350.359 milijonov tolarjev po revidiranih podatkih, kar predstavlja 16,3-odstotni nominalni porast glede na leto 1997 in 9,2% realno. Nominalne stopnje rasti posameznih bank se razlikujejo, vendar nobena ni preseгла 16-odstotne stopnje rasti, razen Banke Creditanstalt d.d, ki se je pripojila k Bank Austrii d.d. in dosegla 67,4-odstotno rast bilančne vsote.

Leta 1999 in leta 2003 smo imeli umirjeno rast bilančnih stopenj. V letu 1999 smo glede na konec leta 1998 zaznali 5,8-odstotni realni porast, konec leta 2003 pa glede na konec leta 2002 le 5,6% realno rast bilančne vsote bank. Vzrok za nizko rast bilančne vsote bank v letu 2003 je moč pripisati nižji inflaciji, odpravi revalorizacije in čedalje večji konkurenci na slovenskem bančnem trgu. V letu 1999 so se bilančne vsote 20 bank povečale. Njihove nominalne stopnje rasti so znašale med 9,4% in 27,5%, izraziteje sta se povečali le bilančni

vsoti Hypo Alpe Adria banke in Kaertner Sparkasse AG. Trem bankam se je bilančna vsota realno zmanjšala. V letu 2003 pa so se nominalne stopnje rasti gibale med 40,5% in 53,7%. Največje banke so leta 2003 dosegale nizke rasti, medtem ko so visoke rasti bilančne vsote dosegale banke v večinski lasti tujcev.

Najvišjo realno rast bilančne vsote je bančni sistem dosegel konec leta 2001, in sicer 16-odstotni realni porast glede na konec leta 2000. To je najvišja dosežena realna rast obsega poslovanja v zadnjih šestih letih, kar je posledica uvedbe evro gotovine, zaradi katere so se zelo povečali pritoki deviz prebivalstva, ko so polagali nacionalne valute EMU območja na svoje devizne račune (Žmavc, 2002, str. 28). K visoki rasti bilančne vsote pa je prispevala tudi večja koncentracija bank zaradi pripojitve treh bank v bančno skupino NLB. V letu 2001 so se nominalne stopnje rasti bilančne vsote vseh bank povečale in se gibale med 14,7% in 109,4%. Podobno kot v prejšnjih letih so najvišjo rast bilančne vsote dosegale manjše banke. Najvišjo rast je dosegla najmlajša banka, ustanovljena leta 1998, Hypo Alpe Adria d.d. Med večjimi bankami pa je dosegla najvišjo rast bilančne vsote Abanka, in sicer 36%.

Bilančna vsota bank se je leta 2002 povečala za 9,6% realno, kar je nižja rast kot leta 2001. Nominalne stopnje rasti bilančne vsote bank so se gibale med -13,4% in 60%. Dve banki sta imeli konec leta 2002 nižjo bilančno vsoto kot leta 2001 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 27). Leta 2002 so uvedli nove računovodske standarde, kar je prispevalo k vsebinski prilagoditvi podatkov za leto 2001. To je vplivalo na znižanje bilančne vsote za 2,2% in je predvsem posledica drugačnega izkazovanja izključenih prihodkov (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str.27). Drugo največjo realno rast so dosegle banke v letu 2000, in sicer 9,2% glede na prejšnje leto. V tem letu so imele pozitivno rast prav vse banke.

V primerjavi z evropskimi bankami pa je bilančna vsota slovenskega bančništva zanemarljivo majhna. Velikost bilančne vsote slovenskega bančnega sistema predstavlja 2% bilančne vsote Deutsche bank. Ta podatek nam pove, kako majhen je bil slovenski bančni sistem ter da bodo banke morale konsolidirati slovenski bančni sistem, če bodo želele ohraniti svoj tržni položaj. Slovenija se približuje EU in banke, ki poslujejo na tem trgu so merilo konkurence (Voljč, Šega, 2001, str. 116).

2.6. VELIKOST BILANČNE VSOTE BANK GLEDE NA BDP

Kazalec velikost bilančne vsote glede na BDP nam kaže globino oziroma obseg finančnega posredništva. Poleg stopenj rasti bilančne vsote bančnega sektorja tudi ta prikazuje potencialni razvoj bančnega sektorja.

Velikost bilančne vsote v % glede na BDP v Sloveniji iz leta v leto narašča. V letu 1998 je znašala bilančna vsota 72,2% glede na BDP. V letu 1999 se je povečala za 1,7 odstotne točke. Večjo globino finančnega posredništva je bilo zaznati leta 2000 (79,1% glede na BDP) in leta

2001 (86,8% glede na BDP). Leta 2002 se je kazalec zmanjšal za 0,4-odstotne točke, leta 2003 pa presegel 90% glede na BDP.

V državah EU je leta 1998 velikost finančnega posredništva znašala 237% glede na BDP in se do leta 2003 povečala na 255% glede na BDP. Iz primerjave z zahodnoevropskimi državami je razvidno, da bančni razvoj Slovenije zaostaja za državami članicami EU. Države v tranziciji dosegajo manjši razvoj bančnega sektorja, izjema je le Češka, kjer je vrednost kazalnika 139% glede na BDP. Slovenija se še vedno uvršča na vrh med tranzicijskimi državami. Med državami članicami EU najnižjo vrednost kazalnika dosega Grčija, ki se je nazadnje priključila EU. Vrednost kazalnika je 143% glede na BDP. Razmere bančnega sektorja Grčije pred vstopom v EMU so bile podobne slovenskim bančnim razmeram. Iz tega sklepam, da se bo struktura finančnega sektorja prilagajala strukturi držav članic EU in se bo obseg finančnega posredništva v Sloveniji še povečal (Tomaž, Košak, 2004, str. 63).

Tabela 4a: Nominalna skupna bilančna vsota bank v mio SIT, BDP v mio SIT, bilančna vsota v % glede na BDP in stopnje rasti bilančne vsote od leta 1998 do leta 2000

	1998	1999	2000
BV v mio SIT (nominalno.)	2.350.359	2.687.600	3.192.792
BDP* v mio SIT	3.253.751	3.637.437	4.035.518
BV bank / BDP* (v %)	72,2	73,9	79,1
Realne st. rasti BV	9,2	5,8	9,2

* BDP je v tekočih cenah.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1998-2001.

Tabela 4b: Nominalna skupna bilančna vsota bank v mio SIT, BDP v mio SIT, bilančna vsota v % glede na BDP in stopnje rasti bilančne vsote od leta 2001 do leta 2003

	2001	2002	2003
BV v mio SIT (nominalno.)	3.962.822	4.556.637	5.033.805
BDP* v mio SIT	4.566.191	5.284.501	5.546.700
BV bank / BDP* (v %)	86,8	86,2	90,8
Realne st. rasti BV	16,0	9,6	5,6

*BDP je v tekočih cenah.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2002-2003.

2.7. BILANČNA VSOTA IN TRŽNI DELEŽ SEDMIH NAJVEČJIH BANK

V zadnjih letih so značilni za slovenske banke zelo stabilni tržni deleži, merjeni z nekonsolidiranimi bilančnimi vsotami, in visoka koncentracija bank (Letno poročilo BS, 2000, str. 47). Sedem največjih bank je imelo v letih od 1998 do 2003 stalno sestavo. Vrstni

red pa je bil deležen le treh sprememb. Leta 1998 je prišlo do zamenjave tretjega mesta NKBM za drugo mesto z SKB banko, leta 2001 pa do zamenjave šestega mesta Abanke za četrto mesto z Banko Koper. V letu 2002 je zasedla Abanka tretje mesto med sedmimi največjimi bankami v Sloveniji in potisnila SKB banko na četrto mesto.

Najvišjo bilančno vsoto, ki je iz leta v leto naraščala, je v letih od 1998 do 2003 dosegala NLB. Leta 1998 je NLB dosegla 648.595 milijonov tolarjev bilančne vsote, kar je za 18,1% več kot konec leta 1997. NLB je v letu 1998 na bančnem trgu zavzemala 27,6-odstotni tržni delež, kar lahko razberemo v Tabeli 5 na strani 15. Ta se je iz leta v leto povečeval in dosegel leta 2001 34,6-odstotni tržni delež, skupaj s tremi hčerami 38,5%. Konec leta 2002 je tržni delež NLB, merjen z nekonsolidirano bilančno vsoto, narasel na 35,3%, skupaj s tremi hčerami 39,1%. Leta 2003 pa se je tržni delež zmanjšal za 1,97 odstotne točke in sicer zaradi znižanja tržnega deleža matične banke in znižanja tržnega deleža hčerinskih bank. Tako je tržni delež leta 2003 znašal 33,6% in skupaj s tremi hčerami 37,3%, merjeno z bilančno vsoto.

Prvi dve največji banki na slovenskem bančnem trgu sta imeli konec leta 1998 40-odstotni tržni delež, ki pa se je konec leta 2002 povzdignil na 50,5-odstotni tržni delež. Druga največja banka NKBM, je imela za več kot polovico manjšo bilančno vsoto od največje banke NLB. Tržni delež NKBM je znašal leta 2003 10,8%.

Tržni deleži treh največjih bank se že od leta 1994 gibljejo med 50% in 53%. Konec leta 2001 je tržni delež porasel na 56,2%, konec leta 2002 pa se je zmanjšal za 0,9 odstotne točke glede na konec leta 2001. Vzrok zmanjšanja je padec tržnega deleža SKB banke. Zmanjšanja pa ni moglo nadoknaditi niti povečanje tržnega deleža Abanke Vipa zaradi pripojitve Banke Vipa. Konec leta 2003 pa se je zmanjšal delež za 2,3 odstotne točke. Tretja največja banka po tržnem deležu je Abanka Vipa z 8,6-odstotnim tržnim deležem v letu 2003. SKB banka pa je padla na četrto mesto s 7,8-odstotnim tržnim deležem.

Tržni delež največjih petih bank se je v letih od 1994 do 2001 gibal med 61,9% in 63,2%. Peta največja banka je bila v letu 2003 Banka Celje s 6,5-odstotnim tržnim deležem.

Sedem največjih slovenskih bank je dosegalo v letih med 1994 in 2001 od 71,0% do 79,9% bilančne vsote vseh bank, leta 2002 pa se je tržni delež povečal za 0,6 odstotne točke zaradi porasta tržnega deleža peti, šesti in sedmi banki. Leta 2003 se je v skupini sedmih največjih bank tržni delež okrepil le eni banki, drugim pa se je občutno zmanjšal. Osmo največja banka Bank Austria Creditanstalt d.d. Ljubljana pa se s 4,6% bilančne vsote bank in povečanjem v primerjavi z letom 2002 približuje skupini sedmih največjih bank. Leta 2003 so najbolj dinamično rasle manjše in srednje velike banke, in sicer Raiffeisen Krekova banka, Probanka, Hypo Alpe-Adria Bank, Volksbank-Ljudska banka in Kaertner Sparkasse.

Tabela 5: Tržni deleži sedmih največjih bank v obdobju od konca leta 1998 do konca leta 2003 (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
NLB	27,6	28,0	28,8	34,6	35,5	33,6
NKBM	12,1	12,0	11,5	11,7	11,4	10,8
Abanka	5,2	5,6	5,9	6,5	8,5	8,6
SKB	12,0	11,5	10,1	9,9	7,9	7,8
Banka Koper	5,8	6,3	6,2	6,2	6,0	6,4
Banka Celje	5,7	5,8	5,8	5,7	6,2	6,1
Gorenjska banka	4,6	4,9	5,0	5,2	5,0	4,9
Skupaj 7 bank	73,1	73,9	73,3	79,9	80,6	78,2
Vse banke	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1998-2003.

Tabela 6: Bilančne vsote sedmih največjih bank v obdobju od konca leta 1998 do konca leta 2003 (v mio SIT)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
NLB	648.595	752.343	918.828	1.382.308	1.619.165	1.693.190
NKBM	281.184	321.813	368.109	463.093	517.538	544.035
Abanka	285.029	149.301	188.133	255.606	389.273	432.426
SKB banka	137.190	307.637	323.353	389.061	360.095	391.675
Banka Koper	135.094	167.905	198.310	243.961	282.116	324.648
Banka Celje	123.151	155.712	185.182	226.470	275.658	305.985
Gorenjska banka	108.041	130.310	159.137	206.840	227.130	245.749
Skupaj 7 bank	1.718.284	1.985.022	2.341.054	3.167.338	3.670.976	3.937.708
Vse banke	2.350.359	2.687.600	3.192.792	3.962.822	4.556.637	5.033.805

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1998-2003.

3. POSLOVANJE BANK V SLOVENIJI V LETIH OD 1998 DO 2003

3.1. BILANCA STANJA BANČNEGA SEKTORJA

3.1.1. STRUKTURA AKTIVE BANK

V spodnjih Tabelah 7a in 7b so prikazane vrednosti postavk aktive bilance stanja v milijonih tolarjev in v % od bilančne vsote konec meseca po posameznih letih obdobja od leta 1998 do leta 2003. Posamezne postavke so zaradi lažje primerljivosti izražene v odstotkih od bilančne vsote konec meseca.

Tabela 7a: Aktiva bilance stanja bank (v mio SIT) in aktiva bilance stanja bank konec meseca za obdobje od 31. 12. 1998 do 31. 12. 2000 (v % od bilančne vsote)

	1998*		1999*		2000*	
Denar v blagajni in stanje na rač. pri CB	84.696	3,7	88.761	3,4	98.631	3,2
Kredit bankam	227.331	9,9	252.615	9,6	364.388	11,7
Kredit strankam, ki niso banke	1.107.956	48,1	1.387.452	52,8	1.635.234	52,3
Investicijski VP	615.876	26,7	584.586	22,2	638.610	20,4
Tržni VP	98.690	4,3	124.036	4,7	154.570	4,9
Druga aktiva	168.133	7,3	191.790	7,4	233.856	7,6
Skupaj sredstva	2.302.682	100	2.629.240	100	3.125.289	100

* Na dan 31. 12. posameznega leta.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2002-2003.

Tabela 7b: Aktiva bilance stanja bank (v mio SIT) in aktiva bilance stanja bank konec meseca za obdobje od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2003 (v % od bilančne vsote)

	2001*		2002*		2003*	
Denar v blagajni in stanje na rač. pri CB	206.225	5,3	143.311	3,1	141.464	2,8
Kredit bankam	396.245	10,2	381.208	8,4	338.523	6,7
Kredit strankam, ki niso banke	1.913.914	49,4	2.182.147	47,9	2.517.354	50,0
Investicijski VP	835.581	21,6	1.315.586	28,9	1.719.574	34,2
Tržni VP	273.735	7,1	231.553	5,1	**	**
Druga aktiva	251.068	6,5	302.832	6,6	316.889	6,3
Skupaj sredstva	3.876.768	100	4.556.637	100	5.033.805	100

* Na dan 31. 12. posameznega leta.

** Podatek o vrednostnih papirjih v letu 2003 ni razdeljen na investicijske in tržne vrednostne papirje, ampak je seštevek obojih. Vsoto vrednostnih papirjev najdemo v tabeli pod investicijskimi vrednostnimi papirji.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2002-2003; Letno poročilo Banke Slovenije, 2003.

Podatke sem zaradi enotnosti podatkov in lažje primerljivosti vzela iz Poročila o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici leta 2003. Ker pa so bili v tem poročilu samo podatki do sredine leta 2003, sem vzela podatke za leto 2003 iz Letnega poročila BS za leto 2003. Podatki o vrednostih in deležih posamezne postavke so v različnih poročilih BS in v različnih letih izredno različni, kar pa bom na konkretnem primeru v nadaljevanju tudi omenila in opozorila na to. Večino podatkov o rasti postavk in strukturi pa sem dobila v Poročilu o nadzoru bančnega poslovanja od leta 1998 do leta 2003.

3.1.1.1. Delež denarja v blagajni in na računih pri Centralni banki (CB)

Delež denarja v blagajni in na računih pri CB se je od leta 1998 do leta 2000 gibal v povprečju okrog 3,5% od celotne aktive konec meseca. Edini večji porast je bilo zaznati konec leta 2001, ko je narasel na 5,3%, zaradi povečanja depozitov čez noč in zmanjšanja kreditov strankam, ki niso banke. Konec leta 2003 je bil opazen padec deleža na 2,8% od celotne aktive konec meseca.

Delež denarja v blagajni in na računih pri CB je v bankah članicah EU znatno manjši in je znašal leta 1998 le 0,3% in leta 2002 1,1% od celotne aktive konec leta 2002, kar je razvidno iz Tabele 11 (str. 23). To gre pripisati predvsem drugačni strukturi bilance stanja, drugačnemu sistemu obveznih rezerv ter instrumentu denarne politike v Sloveniji, imenovanem obvezna struktura naložb. To je ostanek nekdanjega deviznega minimuma, ki ima za posledico tudi večji znesek rezerv v denarju CB, kot je to značilno pri bankah v EU.

3.1.1.2. Krediti bankam

Pri kreditih bankam je bil opazen trend zviševanja deleža kreditov v % od bilančne vsote od leta 1998 do konca leta 2001, potem pa je delež kreditov bankam padal vse do konca leta 2003.

V Tabeli 11 na strani 23 razberemo, da so v bankah v EU krediti bankam predstavljali precej višji delež kot v bankah v Sloveniji, in sicer 15,4% celotne aktive konec leta 2002. V EU bankah so krediti padli od 22,1% konec leta 1998 na 15,4% celotne aktive konec leta 2002. Razlika je očitna tudi med bankami v domači lasti in v večinski tuji lasti. Konec leta 2003 so znašali bančni krediti bank v večinski tuji lasti 9,8% od celotne aktive in banke v večinski domači lasti 6,7% od celotne aktive. Struktura bilance stanja bank v večinski tuji lasti v Sloveniji je bolj podobna strukturi bilance stanja bank v EU (Jašovič, Košak, 2004, str. 15).

Konec leta 1998 je znašal delež kreditov bankam 9,9% od celotne aktive konec meseca. Krediti v nebančni sektor so se povečali v primerjavi s krediti v bančni sektor. Leta 1999 so se krediti bankam po % od celotne aktive zmanjšali za 0,3 odstotne točke, kar predstavlja 0,5-odstotno realno rast. V letu 2000 pa so se povečali realno za 30,4% in so znašali 11,3% od celotne aktive konec meseca po podatkih iz Letnega poročila BS za leto 2000. V letu 2001 je delež padel na 10,2%. Vzrok je mogoče najti v dohodkovnem prilagajanju bank. Večji padec je opazen konec leta 2002, in sicer za 1,9 odstotne točke, kar pomeni 12,1% realno. Še večje zmanjšanje je bilo zaznati v letu 2003, za 15,1% realno, in sicer za kredite bankam v domači valuti in v tuji valuti. Vzrok je večji delež naložb v vrednostne papirje (Letno poročilo Banke Slovenije, 2003, str. 45).

3.1.1.3. Krediti strankam, ki niso banke

V obdobju od konca leta 1998 do konca leta 2003 je vrednost v milijonih tolarjev kreditov strankam, ki niso banke, naraščala. Konec leta 1998 so znašali 1.107.956 milijonov tolarjev in konec leta 2003 2.328.410 milijonov tolarjev. Deleži kreditov strankam, ki niso banke pa so bili najvišji v letu 1999 in so se potem do leta 2003 zniževali. Podatkih iz Letnega poročila Banke Slovenije za leto 1999 pa kažejo malce drugačno sliko, delež je bil namreč najvišji konec leta 2000. Banke so se na znižanje kreditov odzvale dokaj pričakovano, z relativno hitrejšim zniževanjem deklariranih pasivnih obrestnih mer in nekoliko počasnejšim zniževanjem posojilnih obrestnih mer.

Leta 1998 so krediti nebančnemu sektorju (kreditu strankam, ki niso banke) znašali 48,1% od bilančne vsote konec meseca. Opazna je bila 27,3-odstotna nominalna rast kreditov v primerjavi z letom 1997. Iz Tabele 8 na strani 20 je razvidno, da je bilo največ kreditov danih gospodarstvu, in sicer 26,4% od celotne aktive, sledijo gospodinjstva s 14,7% in šele zatem je država z 4,4%. Ostali javni sektor je zavzemal 1,5% od celotnih kreditov nebančnim strankam, kar predstavlja 0,7-odstotnega deleža od bilančne vsote. Za toliko, kolikor so se v letu 1998 povečali krediti v nebančni sektor se je znižal delež naložb v vrednostne papirje. Konec leta 1998 je bilo danih nebančnemu sektorju 57,2% kratkoročnih kreditov, 42,6% dolgoročnih kreditov in 0,2% terjatev iz danih jamstev, kar je razvidno iz Tabele 9 na strani 20. Aktivne obrestne mere za kredite nebančnim strankam so se znižale, če primerjamo z letom 1997, še najbolj so se znižale obrestne mere za kratkoročne kredite (nominalne obrestne mere na letni ravni so se znižale od 20,1% na 12,3%). K zniževanju obrestnih mer je prispevala tudi povečana kreditna aktivnost bank. Najbolj so leta 1998 porasla devizna posojila podjetjem in kratkoročna tolarjska posojila, in sicer za 63,4 milijarde tolarjev, nekoliko manj pa dolgoročna tolarjska posojila, kar se ujema s strukturo in ročnostjo kreditov nebančnim strankam (Letno poročilo BS za leto 1998, str. 53).

Konec leta 1999 je delež kreditov nebančnemu sektorju narasel na 52,8% od bilančne vsote konec meseca. Večji delež v poročilu zavzemata druga aktiva in vrednostni papirji. Razlog za višji delež kreditov strankam, ki niso banke, je v povečanih investicijskih naložbah v gospodarstvu in povečanem kreditiranju gospodinjstev zaradi pričakovane uvedbe davka na dodano vrednost (DDV). Krediti gospodarstvu so realno zrasli za 14,3%, gospodinjstvom pa za 15,1%. Prebivalstvo je v prvem polletju bolj povpraševalo po dolgoročnih kreditih, gospodarstvo pa v drugem polletju po kratkoročnih kreditih zaradi davčnih sprememb. To je razvidno iz Tabele 9, kjer opazimo povečanje dolgoročnih kreditov za 0,5 odstotne točke. Krediti državi predstavljajo manjši delež, in sicer 4,7% od celotne aktive konec meseca in so napram leta 1998 realno rasli za 11,3%. Delež kreditov ostalemu javnemu sektorju se je povečal na 2,3% od vseh kreditov nebančnemu sektorju, kar znaša 1,2-odstotni delež od bilančne vsote konec meseca. To je za 0,5 odstotne točke več kot konec leta 1998.

Leta 2000 se je delež kreditov znižal na 52,3% v odstotkih od bilančne vsote konec meseca. Sestava kreditov se ni dosti spremenila. Zmanjšal se je le delež kreditov gospodinjstvom, na

15,2% od bilančne vsote, kar je za 0,9 odstotne točke manj kot leta 1999, vendar se je absolutna vrednost povečala. To je posledica predvsem uvedbe davka na dodano vrednost. Krediti prebivalstvu so realno porasli za 3,3%, kar je najnižja realna rast vse od leta 1998 naprej. Povišala pa sta se vrednost in delež posojil gospodarstvu in drugim subjektom. Zaradi zmanjšanja celotne postavke so se povečali krediti bankam. V letu 2000 so se povečali kratkoročni krediti nebančnim strankam, za 9,6% realno. Kratkoročni krediti so dosegli najvišji odstotek v celotnem obdobju od 1998 do 2003.

Delež kreditov nebančnemu sektorju se je znižal tudi v letu 2001 in 2002. Konec leta 2001 se je zato povečal delež denarja v blagajni in stanje na računih pri CB ter delež naložb v investicijske vrednostne papirje. Konec leta 2001 so se najbolj znižali krediti gospodinjstvom, za 2,1 odstotne točke in so znašali 13,4% od bilančne vsote konec meseca. Krediti gospodinjstev so po podatkih iz Letnega poročila BS iz leta 2001 konec leta 2001 realno zrasli le za 0,7%. Umirila se je tudi rast kreditov državi, v primerjavi z letom 2000 je dosegla realno zmanjšanje v višini 1,5%, saj je nadomestila zadolževanje pri bankah z zadolževanjem prek vrednostnih papirjev – obveznic in zakladnih menic. Najvišjo rast so dosegli krediti gospodarstvu, saj so se realno povečali za 16,3%. Leta 2001 je zaznati skupno 9,4-odstotno realno rast kreditov nebančnemu sektorju in realno rast dolgoročnih kreditov, ki se je po oslabitvi v letu 1999 in 2000 spet okrepila. Aktivne obrestne mere za kredite nebančnim strankam so se znižale, če primerjamo z letom 1999.

Konec leta 2002 je bila realna rast kreditov strankam, ki niso banke, 5,7%, kar je najmanjša realna rast od leta 1999 do leta 2001. Delež kreditov nebančnim strankam je znašal 47,9% od bilančne vsote konec meseca. V letu 2002 so banke v največjem obsegu kreditirale državo in druge finančne organizacije, neprofitne izvajalce storitev gospodinjstvom in tuje osebe. Država je prestrukturirala zadolževanje iz tuje v domačo valuto in delno poplačala obveznice Republike Slovenije 4. in 15. izdaje (Letno poročilo Banke Slovenije, 2002, str. 43). Realna rast kreditov države je v primerjavi s koncem leta 2001 znašala 26,7%. 192,9-odstotna rast kreditiranja tujih oseb pa je posledica spodbude izvoza v tujino. Krediti ostalim so se realno povečali za 52,0%, krediti gospodarstva so porasli le za 9,9%. Pri kreditih gospodinjstvom lahko zasledimo trend zmanjševanja naložb vse od leta 1999 naprej, ko je prišlo do davčne spremembe. Zaradi manjšega povpraševanja po kreditih nebančnega sektorja so banke sredstva usmerjala v naložbe vrednostnih papirjev. V letu 2002 so posebno izrazito porasli dolgoročni krediti, in sicer za 13,9% realno. Od 1. julija 2002 v Sloveniji kreditov z rokom dospelosti do 1 leta ne revaloriziramo več oziroma zanje ne uporabljamo več temeljne obrestne mere. Opazno je bilo zmanjšanje deleža kratkoročnih kreditov s temeljno obrestno mero in povečevanje deleža z nominalno obrestno mero, kjer so izračunane obrestne mere nekoliko višje.

V letu 2003 je bila dosežena 10,3-odstotna realna rast, ki je bila najvišja po letu 1999. Delež kreditov nebančnim strankam je ostal enak 50,0% od bilančne vsote konec meseca. Na račun zvišanja deleža kreditov nebančnim strankam se je zmanjšal delež kreditov bankam in delež denarja na računih pri CB. Na rast kreditov nebančnim strankam so najbolj vplivali krediti

gospodarstvu. Dosežena je bila 18,7% realna rast, kar predstavlja od leta 1998 najvišjo realno rast. Aktivne obrestne mere za dolgoročna posojila gospodarstvu so se znižale za 0,4 odstotne točke in znašale 10,3%. Tudi pri kreditiranju gospodinjestev je bila od leta 1999 dosežena največja rast, saj so se tudi tu znižale nominalne obrestne mere za potrošniška posojila za 2 odstotni točki. Kreditiranje države je bilo v letu 2003 nižje, predvsem zaradi upoštevanja metodoloških sprememb. Vodenje kreditov DURS-a, ki je bilo leta 2002 v sektorju države, se je leta 2003 preneslo na sektor krediti gospodarstvu. Tako bi sektor države namesto 37,2-odstotnega realnega znižanja dosegel le 2,8-odstotno realno znižanje. Trend zniževanja kratkoročnih kreditov in povišanja dolgoročnih kreditov se je v letu 2003 nadaljeval.

Iz Tabele 10 na strani 21 so razvidne spremembe, ki so od leta 1998 do leta 2003 zaznamovale strukturo kreditov zasebnemu nebančnemu sektorju. Zaznamo prestrukturiranje načina financiranja zasebnega nebančnega sektorja. Deleži neto kreditov slovenskih bank v tolarjih v letih od 1998 do 2003 so se drastično zmanjšali s 67% na 30% neto novo najetih posojil, medtem pa so se povečali deleži kreditov naših bank v devizah, od 16% na 43% novonajetih posojil. Povišali pa so se tudi krediti iz tujine s 17% na 30% – 40% novonastalih kreditov iz tujine. Ob najemu posojila se danes vprašamo tudi, v kateri valuti in državi izbrati posojilo in katero obrestno mero upoštevati.

Tabela 8: Razdelitev deležev kreditov strankam, ki niso banke v % od bilančne vsote konec meseca v obdobju od 31. 12. 1998 do 31. 12. 2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Krediti gospodarstvu	26,4	28,7	29,2	30,1	28,2	31,6
Krediti gospodinjestvom	14,7	16,1	15,2	13,4	12,4	12,5
Krediti državi	4,4	4,7	4,7	4,1	4,8	2,8
Krediti ostalim	0,7	1,2	2,0	1,7	2,4	3,0
Skupaj krediti	46,2	50,7	51,1	49,4	47,8	50,0

* Podatke za leta 1998, 1999 in 2000 sem izračunala iz podatkov v Letnem poročilu BS, 1998-2000.

Vir: Letno poročilo BS, 2002-2003.

Tabela 9: Ročnost kreditov nebančnega sektorja (v %) v obdobju od 31. 12. 1998 do 31. 12. 2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Kratk. krediti neb. sekt.	57,2	56,8	57,8	56,9	54,1	52,4
Dolg. krediti neb. sekt.	42,6	43,1	42,1	43,0	45,9	47,5
Terjatve iz danih jamstev	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
SKUPAJ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Letno poročilo bančnega sektorja, 1998-2003.

Tabela 10: Struktura neto kreditov zasebnemu nebančnemu sektorju v obdobju od leta 1998 do leta 2003 (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Posojilni trg (Zasebni neb. sektor)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Posojila slov. bank v SIT	67,0	65,0	46,0	51,0	18,0	30,0
Posojila slov. bank v devizah	16,0	11,0	16,0	20,0	43,0	43,0
Kredit iz tujine	17,0	24,0	39,0	29,0	39,0	27,0

Vir: Jašovič, Košak, 2004, str. 14.

S prevzemom evra se v Sloveniji pričakuje proces povečevanja deleža kreditov nebančnemu sektorju in večji delež medbančnih naložb v bilančni vsoti, predvsem zaradi zmanjševanja deleža vrednostnih papirjev in delno tudi zaradi zmanjševanja obvezne rezerve. Le tako bodo slovenske banke lahko konkurenčne na trgu EMU. Za primer lahko vzamem dve državi članici EMU, Grčijo in Portugalsko. Pred vstopom v EMU sta bili, merjeno z BDP na prebivalca v % obe podobno gospodarsko razviti, kot je sedaj Slovenija. Grčija je v letu 2002 dosegla 70,9%, Portugalska 70,7% in Slovenija 69,0% povprečne vrednosti BDP na prebivalca, merjeno po kupni moči. Tako Portugalska kot Grčija sta spremenili strukturo bilance stanja bank po vstopu v EMU. V državah Evropske unije imajo banke bistveno manjši delež naložb v vrednostne papirje in bistveno višji delež kreditov strankam, ki niso banke.

Struktura kreditov nebančnega sektorja v Sloveniji se razlikuje tudi po tem, ali je banka v večinski domači ali v večinski tuji lasti. Banke v večinski tuji lasti so imele v letu 2003 zelo visok delež kreditov nebančnemu sektorju in sicer 56,1% v bilančni vsoti, medtem ko je bil delež kreditov nebančnemu sektorju pri bankah v večinski domači lasti bistveno nižji in je znašal 48,4% od bilančne vsote. Za banke v večinski domači lasti je značilen večji delež naložb v vrednostne papirje, predvsem v vrednostne papirje Banke Slovenije. (Jašovič, Košak, 2004, str. 15).

Le tiste banke v Sloveniji, ki bodo z ustrezno dinamiko uspele sproščati svoje naložbe v vrednostne papirje in sredstva preusmerjati v dodatne kredite, bodo lahko obdržale ali povečale svoj tržni delež in ostale konkurenčne na trgu EMU. Spremembe v strukturi naložb se bodo začele odvijati v odvisnosti od dojetanja ekonomskih subjektov o hitrosti zniževanja domačih obrestnih mer, od povečevanja virov financiranja iz tujine in ponujanja novih investicijskih priložnosti ob vključitvi v skupni trg EU.

3.1.1.4. Investicijski vrednostni papirji

Delež investicijskih vrednostnih papirjev je v Sloveniji padal od konca leta 1998 do konca leta 2000, medtem ko smo opazili konec leta 2002 in 2003 visok porast. Investicijski vrednostni papirji so 31. 12. 1998 znašali 615.876 milijonov tolarjev, kar znaša 26,7% od

bilančne vsote konec meseca. Banke so nalagale sredstva predvsem v kratkoročne vrednostne papirje Banke Slovenije (BS), manj pa v dolgoročne vrednostne papirje države. Največ so banke vlagale v blagajniške zapise CB, sanacijske obveznice, obveznice iz izplačanih in neizplačanih deviznih hranilnih vlog, v obveznice za sanacijo slovenskih železarn in druge obveznice Republike Slovenije (Letno poročilo Banke Slovenije, 1998, str. 49).

Konec leta 1999 je delež investicijskih vrednostnih papirjev padel na 22,2%, ob tem pa so se povečali krediti nebančnim strankam. Banke so vlagale predvsem v devizne blagajniške zapise BS, ki imajo 81,6-odstotni delež. Upadle so naložbe bank v tolarke blagajniške zapise, ki so predstavljali le 3,1% od vseh vrednostnih papirjev bank.

Padanje deleža vrednostnih papirjev se je nadaljevalo tudi leta 2000. Banke so največ vlagale v kratkoročne vrednostne papirje države (zakladne menice). Delež tolarških blagajniških zapisov se je zmanjšal na 1,9%, medtem pa se je delež deviznih povečal na 98,1% konec leta 2000 (Letno poročilo Banke Slovenije, 2000, str. 50).

Naložbe v investicijske vrednostne papirje so se konec leta 2001 glede na leto 2000 povečale za 39,9%. Največji porast je bilo zaznati v naložbe v tolarke in devizne blagajniške zapise. To je posledica povečevanja deviznega minimuma in odkupovanja presežne ponudbe deviz BS ter sterilizacije z izdajo tolarških blagajniških zapisov. Za 18,8% so se povečale tudi naložbe v zakladne menice. Delež investicijskih vrednostnih papirjev je 31. 12. 2001 znašal 21,6% od celotne aktive konec meseca.

Delež investicijskih vrednostnih papirjev je nadpovprečno rasel konec leta 2002 in tako znašal 28,9% od bilančne vsote konec meseca. Razlog za tako visok porast v letu 2002 je bilo zaradi zmanjšane povpraševanja nebančnega sektorja. V vrednostnih papirjih se odraža sterilizacija priliva sredstev iz naslova nakupa Leka s strani tuje družbe (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 29). Najvišji delež so imeli tolarški blagajniški zapisi. Delež investicijskih vrednostnih papirjev je v letu 2003 znašal 29,3% in to je najvišji delež od konca leta 1997. Banke so vlagale predvsem v blagajniške zapise in zakladne menice.

Vrednostni papirji BS so visoko donosni in zato zanimiva ponudba za banke, vendar lahko po vključitvi Slovenije v EMU pričakujemo padec naložb v investicijske vrednostne papirje, kot se je to zgodilo v Grčiji. Banke, ki več vlagajo v investicijske vrednostne papirje, ne morejo dosegati tako visoke marže, kot jo lahko dosegajo pri kreditih. »Ker njihova marža pri kreditih zaradi konkurence tujih bank ne bo mogla biti višja, da bi se morda poplačale za manjši zaslužek pri naložbah v prvovrstne vrednostne papirje, bi tudi zaradi tega relativno zaostajale za tujimi bankami ali podružnicami tujih bank pri nas« (Ribnikar, Košak, 2004, str. 27).

3.1.1.5. Tržni vrednostni papirji

Deleži tržnih vrednostnih papirjev so se povečevali od leta 1998 do konca leta 2001. Banke so vlagale v delnice bank in drugih izdajateljev ter v druge vrednostne papirje bank, nerezidentov in države. Leta 1999 se je delež povečal na 4,7% zaradi vpisa vrednostnih papirjev gospodarstva. S tem so si banke zmanjševale davčno osnovo. Delež se je povečal tudi leta 2000, na 4,9% od celotne aktive, zaradi istega razloga. Najvišje povečanje, za 35% je bilo zaznati konec leta 2001 zaradi naložb v delnice in vrednostne papirje tujih izdajateljev. Konec leta 2002 se je delež zmanjšal na 5,1%. Vlagali so predvsem v delnice in vrednostne papirje domačih izdajateljev.

3.1.1.6. Druga aktiva

Druge postavke na aktivni strani bilance stanja sem združila zaradi majhnega deleža od celotne aktive v drugo aktivo. Delež posamezne postavke ne presega 3,3% od celotne aktive konec meseca. Druge postavke aktivne strani bilance stanja so: dolgoročne naložbe v kapital strank v skupini, dolgoročne naložbe v kapital drugih strank, neopredmetena dolgoročna sredstva, opredmetena osnovna sredstva, lastni deleži, vpisani nevplačani kapital, aktivne časovne razmejitve.

Delež druge aktive je zavzemal v letu 1998 7,3% od celotne aktive konec meseca. V celotnem obdobju od leta 1998 do leta 2003 so najvišji delež dosegle naložbe v opredmetena osnovna sredstva. Delež druge aktive se je v obdobju od leta 1999 do konca leta 2003 gibal skupaj okrog 7% od celotne aktive. V tem obdobju ni prišlo do večjih sprememb med postavkami.

Tabela 11: Struktura bilance stanja bank držav članic EMU konec leta 1998, 2000 in 2002 (v % od bilančne vsote)

Leto	1998	2000	2002
Denar v blagajni in stanje na računih pri CB	0,3	0,3	1,1
Kreditni bankam	22,1	21,0	15,4
Kreditni strankam, ki niso banke	50,4	50,0	49,9
Vrednostni papirji (tržni in investicijski)	16,9	16,6	21,1
Druga aktiva	10,4	12,1	12,4
Skupaj sredstva	100,1	100,0	100,0
Vloge do bank	23,2	22,0	21,5
Vloge do nebančnih strank	45,5	44,9	41,1
Izdani vrednostni papirji	17,6	19,3	20,3
Kapital	5,3	5,6	7,6
Druge obveznosti	8,5	8,2	9,5
Skupaj pasiva	100,1	100,0	100,0

Vir: Tomaž, Košak, 2004, str. 64.

3.1.2. STRUKTURA PASIVE BANK

Podatke za Tabelah 12a in 12b na strani 24 sem vzela iz Poročila o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici leta 2003. Ker pa so bili v tem poročilu samo podatki do sredine leta 2003, sem vzela podatke za leto 2003 iz Letnega poročila BS za leto 2003. Podatki o vrednostih in deležih od bilančne vsote posamezne postavke v pasivi bank so v različnih poročilih BS in v različnih letih različni, zato bom v primeru, ko bo prišlo do različnih podatkov, to tudi povedala.

Tabela 12a: Pasiva bilance stanja bank v mio SIT in v % od bilančne vsote bank konec meseca za obdobje od 31. 12. 1998 do 31. 12. 2000

	1998*		1999*		2000*	
Dolgovi do bank	223.738	9,7	309.002	11,8	399.712	12,8
Dolgovi do strank, ki niso banke	1.667.695	72,4	1.859.009	70,7	2.157.509	69,0
Dolžniški VP**	57.649	2,5	44.755	1,7	69.405	2,2
Kapital	256.282	11,1	279.282	10,6	315.611	10,1
Druga pasiva	97.318	4,3	137.194	5,2	183.052	5,9
	2.302.682	100	2.629.240	100	3.125.289	100

* Na dan 31. 12. posameznega leta.

** VP - vrednostni papirji.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2002-2003, str. 73-74.

Tabela 12b: Pasiva bilance stanja bank v mio SIT in v % od bilančne vsote bank konec meseca za obdobje od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2003

	2001*		2002*		2003*	
Dolgovi do bank	455.102	11,7	587.518	12,9	813.634	16,2
Dolgovi do strank, ki niso banke	2.761.651	71,2	3.149.394	69,1	3.293.089	65,4
Dolžniški VP**	110.996	2,9	176.483	3,9	216.366	4,3
Kapital	339.691	8,8	377.549	8,3	412.060	8,4
Druga pasiva	209.328	5,4	265.693	5,8	289.656	5,7
	3.876.768	100	4.556.637	100	5.033.805	100

* Na dan 31. 12. posameznega leta.

** VP - vrednostni papirji.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2002-2003, str. 73-74; Letno poročilo Banke Slovenije, 2003.

3.1.2.1. Dolgovi do bank

Dolgovi do bank v tolarjih so se povečevali v celotnem obdobju od leta 1998 do konca leta 2003. Tudi deleži od celotne pasive so vsako leto, razen konec leta 2001 naraščali. Banke so se zadolževale v tujini in pri drugih bankah.

V letu 2000 je prišlo do 14,6-odstotnega realnega povišanja. Banke so ohranile najvišjo naravnost k virom sredstev iz tujine, in sicer 66,3% od celotnih vlog bančnega sektorja. Delež sredstev CB je padel na 1,7%, delež virov domačih bank pa se je v primerjavi z letom 1999 povečal na 32,1% od celotnih bančnih vlog. Konec leta 2001 se je delež dolgov do bank zmanjšal na 11,7% od celotne pasive, realna rast obveznosti do bank pa je bila samo 3-odstotna. Obveznosti do tujih bank so predstavljale 72,5% vseh obveznosti do bank.

Realni porast je bilo zaznati spet v letu 2002, za 20,5%. Delež je tako znašal 12,9%. Trend povečanja obveznosti do tujih bank se nadaljuje z 79,8-odstotnimi dolgovi do banke. Za 15,5-krat so porasli dolgovi do BS, za 6% pa so se zmanjšale obveznosti do domačih bank (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 2003, str. 28). Razlog za visoko rast bančnih vlog je bil v visokih kapitalskih prilivih od prodaje kapitalskih deležev v podjetjih tujim investitorjem. Obveznosti do tujih bank so se v letu 2003 povečale in so znašale že 84,1% vseh obveznosti do bank. Vzrok je predvsem v bankah v tuji lasti in manjših domačih bankah, ki so vire pridobivale od tujih bank.

3.1.2.2. Dolgovi do strank, ki niso banke

Ta postavka zavzema na pasivni strani bilance stanja najvišjo vrednost in najvišji delež od bilančne vsote. V celotnem obdobju od leta 1998 do leta 2003 delež vlog nebančnega sektorja ni padel pod 65,4% od bilančne vsote. Dolgovi do strank, ki niso banke, se razdelijo na dolgove do gospodarstva, do gospodinjestev (ki so sestavljeni iz dolgov do prebivalstva in dolgov do samostojnih podjetnikov), do države in do ostalega javnega sektorja. Dolgovi do gospodinjestev, predvsem prebivalstva, dosegajo največji delež v celotnem obdobju od vseh vlog nebančnega sektorja. Na drugem mestu so dolgovi do gospodarstva. Zatem po odstotkih sledi država, ki je po velikosti na tretjem mestu, vendar jo konec leta 1999 prehitijo dolgovi do ostalega javnega sektorja.

Dolgovi do nebančnih strank so zavzemali konec leta 1998 1.667.695 milijonov tolarjev, konec leta 2003 pa je bila njihova vrednost še enkrat večja in sicer 3.293.089 milijonov tolarjev. Absolutna vrednost je bila od leta 1998 do leta 2003 vsako leto višja. Najvišjo realno rast pa je dosegla postavka v letu 1999, ko je bila realna rast 22,2%, in v letu 2001 z 19,6-odstotno realno rastjo. Delež dolgov do nebančnih strank je znašal konec leta 1998 72,4% od celotne pasive in je bil najvišji v obdobju od leta 1994 do konca leta 2003. Delež je potem padel do konca leta 2003, razen leta 2001, ko je znašal 71,2% od celotne pasive konec meseca, predvsem zaradi rasti vlog gospodinjestev in uvedbe evrogotovine. Vzrok padanja konec leta 1999 in 2000 je bila posledica realnega upadanja vlog gospodarstva in države ter

zaradi dveh novih kategorij, in sicer rezervacij za splošna bančna tveganja in podrejenih obveznosti. Leta 2002 je bil dosežen nižji delež zaradi padca vlog gospodinjestev in drugih subjektov, leta 2003 pa zaradi padca vlog gospodarstva in države, ki je najbolj izrazit pri NLB.

Vloge gospodinjestev

V aprilu leta 1999 je začela veljati za podatke bank nova opredelitev prebivalstva, ki je skladna s Standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev (SKIS). Po starem načinu so sestavljali prebivalstvo občani in civilnopravne osebe, po novem pa je prebivalstvo del vlog gospodinjestva, ki vključuje še samostojne podjetnike in kmete. Slednji zavzemajo izredno majhen odstotek v vlogah gospodinjestev, na primer 1,6-odstotni delež v letu 2000 (Letno poročilo Banke Slovenije, 2000, str. 48).

Vloge prebivalstva so zavzemale konec leta 1998 39,3-odstotni delež v bilančni vsoti. Prebivalstvo je konec leta 1998 varčevalo predvsem v domači valuti, kar nam pove delež teh prihrankov, ki je znašal 54,3% od vseh vlog prebivalstva, ki so znašale 904.934 milijonov tolarjev. Zmanjšal se je delež varčevanja v tuji valuti. Na to je vplivala temeljna obrestna mera, ki je bila zaradi spremenjenega načina oblikovanja višja od inflacije. Vloge prebivalstva so konec leta 1999 rasle 5,8-odstotno realno in so zavzemale največji delež med vsemi vlogami nebančnih strank, in sicer 55,6% vseh vlog nebank. V letu 1999 so banke ponudile nove oblike dolgoročnega varčevanja, in sicer varčevanje po nacionalni varčevalni shemi, zato se je povečal delež dolgoročnih vlog prebivalstva s 5,9% na 7,6% od vseh vlog prebivalstva. Kratkoročno varčevanje se je oslabilo, predvsem zaradi povečanja deleža vpoglednih vlog na 42,3%. Delež kratkoročnih vlog pa se je konec leta 1999 zmanjšal za 2,1 odstotni točki in je znašal 50,1% od vseh zbranih vlog prebivalstva. Delež varčevanja v tuji valuti se je leta 1999 znižal samo za 1,7 odstotne točke na 44,0%. Vzrok je bila rast deviznih hranilnih vlog in kratkoročnih vlog. Vloge samostojnih podjetnikov so znašale istega leta le 1,8% vlog gospodinjestev.

Tudi leta 2000 so se vloge gospodinjestev realno povečale, in to za 15,2%. Povečal se je delež dolgoročnega varčevanja prebivalstva zaradi nove ponudbe bančnih storitev (stanovanjsko in podobno varčevanje), na 4,2%. Kratkoročno varčevanje se je konec leta 2000 povečalo za 36% na 57,8%. Zmanjšal pa se je delež vpoglednih vlog. Delež deviznih vlog v vlogah prebivalstva se je povečal le za 0,4 odstotne točke, delež tolarskega varčevanja pa se je znižal. V primerjavi z letom 1999 se je zmanjšal delež vlog samostojnih podjetnikov, na 1,6% od vseh vlog gospodinjestev.

Trend povečevanja vlog gospodinjestev se je nadaljeval tudi v letu 2001. Vloge so bile večje v tolarskem delu in deviznem delu. Vloge prebivalstva v tuji valuti so zavzemale kar 45,3-odstotni delež med celotnimi vlogami prebivalstva. Delež vlog v tuji valuti pa je v letih 2002 in 2003 padal.

Leta 2002 je prišlo do rahlega znižanja deleža vlog, na 43,4% od bilančne vsote, kar je bila posledica znižanja pasivnih obrestnih mer in vlaganja v alternativne oblike varčevanja oziroma vzajemne investicijske sklade. Stopnja rasti varčevanja prebivalstva v vzajemnih skladih je znašala 277,4% leta 2002, kar je predstavljalo 1,8-odstotni delež vseh vlog prebivalstva. Povečalo se je povpraševanje po tolarskih vpoglednih vlogah in dolgoročnih vlogah. Zmanjšale pa so se hranilne vloge v tuji valuti.

Leta 2003 so vloge prebivalstva predstavljale 64,9-odstotni delež od celotnih vlog nebančnega sektorja, kar je največ v celotnem obdobju od konca leta 1998 do 2003. Dolgovi so rasli po 3,3-odstotni stopnji realno. Zmanjšale so se dolgoročne vloge ter povečale kratkoročne in vpogledne vloge gospodinjstev, saj so ljudje ob padcu obrestnih mer prehajali v kratkoročne oblike varčevanja v banki, saj še niso popolnoma zaupali alternativnim oblikam varčevanja. Pasivne obrestne mere za dolgoročne vloge so se v primerjavi z letom 2002 zmanjšale skoraj za polovico, z 10,52% konec leta 2002 na 5,64% v decembru leta 2003.

Vloge gospodarstva

Delež vlog gospodarstva je bil najvišji konec leta 1998 in je potem padel celotno obdobje vse do leta 2003. Konec leta 1998 je znašal delež vlog gospodarstva 16,8% od bilančne vsote. Znižanje depozitnih obrestnih mer v začetku leta 1999 je povzročilo 5,4-odstotni realni upad vlog. V letu 1999 so nefinančna podjetja uvedla devizne račune, ki pa niso prispevali k pozitivni rasti celotnih vlog nefinančnih podjetij. Podjetja v letu 1999 pred uvedbo DDV zaradi negotovosti niso podaljševala dolgoročnih depozitov, zato je njihova vrednost 75.931 milijonov tolarjev v letu 1999 v primerjavi z letom 1998 90.437 milijonov tolarjev, padla. Konec leta 2000 so znašale obveznosti do nefinančnih podjetij le 14,1% od celotne pasive konec meseca. Zmanjšale so se tolarske vezave od 31 do 90 dni in od 91 dni do 1 leta. Leta 2001 so najbolj porasle vpogledne in vezane vloge od 91 dni do 1 leta. Vloge so rasle 9,4-odstotno realno, a se je delež v povprečni pasivi znižal na 13,4%. Prav tako so rasle vloge v letu 2002, a se je delež v celotni pasivi zmanjševal. Bilo je veliko pritokov iz tujine in zato je sledilo povečanje vlog v tujem denarju. Delež tolarskih in tujih vlog je bil najvišji v tujem delu v obdobju od leta 1998 do 2003 in je znašal 78,4 : 21,6. V letu 2003 so vloge realno upadle za 2,3%. Največji padec je zaznati pri dolgoročnih tolarskih vlogah in tolarskih vezanih vlogah od 91 dni do 1 leta. Kot sem že omenila pri vlogah prebivalstva, so se obrestne mere znižale skoraj za polovico v primerjavi z letom 2002.

Vloge države

Obveznosti bank do države so v letih 1998, 1999 in 2002 naraščale. Najvišji delež v celotni pasivi so vloge države zavzemale konec leta 1998, in sicer 8,9%. To je predstavljalo 12,3% celotnih vlog nebančnega sektorja. Delež vlog države se je zmanjšal za 1 odstotno točko v odstotkih od celotne pasive konec leta 1999 v primerjavi z letom 1998, prav za toliko pa so se povečali dolgovi do drugih subjektov. Najnižji delež v celotni pasivi pa so vloge države zavzemale konec leta 2003, ko so realno upadle za 27,3% in zavzele 3,2-odstotni delež v

celotni pasivi. Država ima večino lastnine vložene v banko v domačem denarju in to se je od leta 2001 do 2003 še povečevalo. Leta 2003 je bilo razmerje med tolarским delom in deviznim delom 96,8 : 3,2, leta 2000 pa 76,5 : 23,5. Država je imela svoj denar porazdeljen kar precej enakomerno med tolarскими vpoglednimi vlogami, tolarскими vezanimi vlogami in obveznostmi v tuji valuti.

Vloge drugih subjektov

Drugi finančni subjekti so druge finančne organizacije, neprofitni izvajalci storitev gospodinjstvom in tuje osebe (Letno poročilo Banke Slovenije, 2000, str. 49). Vrednost obveznosti do drugih subjektov se je povečevala v celotnem obdobju, delež v celotni pasivi pa je med leti naraščal in padal, a se gibal okrog 8,0%. Iz leta v leto se je povečevala vrednost vlog v tujem denarju.

Tabela 13: Ročnost vlog nebančnega sektorja (nebank) v obdobju od 31. 12. 1998 do 31.12. 2003 (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Vpogledne vloge neb. sektorja	33,3	34,9	33,5	34,3	32,1	33,8
Kratkoročne vloge	57,9	56,8	57,7	58,0	58,4	57,3
Dolgoročne vloge	8,8	8,4	8,8	7,7	9,5	8,9
Skupaj vloge	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 2003.

Tabela 14: Sektorska struktura deležev bančnih vlog nebank v obdobju od 31. 12. 1998 do 31. 12. 2003 v % od bilančne vsote bank konec meseca

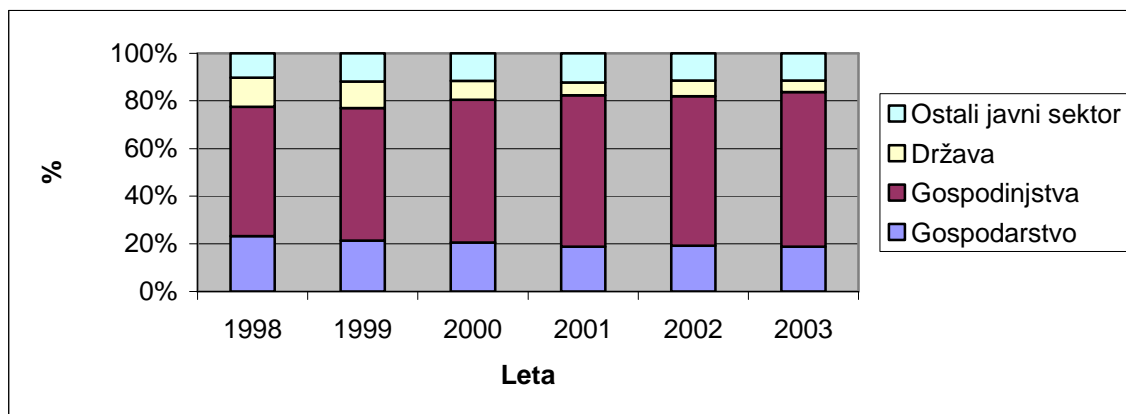
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Gospodarstvo	16,8	15,1	14,1	13,4	13,3	12,3
Gospodinjstva	39,3	39,3	41,4	45,3	43,4	42,5
Država	8,9	7,9	5,5	3,9	4,6	3,1
Ostali javni sektor	7,4	8,4	8,0	8,5	7,8	7,5
Skupaj obv. do nebank	72,4	70,7	69,0	71,2	69,1	65,4

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1998-2002; Letno poročilo Banke Slovenije, 2003.

Z vstopom v EMU lahko pričakujemo, da se ne bo spremenila samo struktura aktive, ampak tudi pasive. Do spremembe strukture pasive je prišlo tudi na Portugalskem in v Grčiji, ki sta imeli pred vstopom podobno strukturo in stopnjo gospodarske razvitost, kot jo ima sedaj Slovenija. Služita nam lahko kot konkreten primer preoblikovanja. Na Portugalskem se je zaradi povečanega trošenja in nižjih obrestnih mer zmanjšal delež vlog strank, ki niso banke, prav tako tudi v Grčiji. Banke so se bile zato prisiljene zadolževati na denarnem trgu in z izdajo vrednostnih papirjev doma in v tujini. »Vnaprej lahko pričakujemo počasnejšo rast bančnih vlog predvsem zaradi padanja pasivnih obrestnih mer in višje donosnosti

alternativnih naložb v obliki življenjskih in pokojninskih zavarovanj, vzajemnih skladov, bančno-zavarovalniških produktov, itd. Povečevale se bodo vloge v banke, predvsem tuje. Zmanjševanje vlog do nebančnega sektorja bo tesno povezano s hitrostjo naraščanja posojil. « (Jašovič, Košak, 2004, str. 14).

Slika 1: Sektorska struktura bančnih vlog nebank (v %) od vseh dolgov do nebank

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1998-2003.

3.1.2.3. Dolžniški vrednostni papirji

Vrednost dolžniških vrednostnih papirjev je naraščala v celotnem obdobju od konca leta 1998 do leta 2003, razen konec leta 1999, ko je vrednost padla na 44.755 milijonov tolarjev. Tudi delež od bilančne vsote konec meseca je samo v letu 1999 padel iz 2,5% v letu 1998 na 1,7% od bilančne vsote. Vrednost se je zmanjšala predvsem zaradi povečanja dolgov do bank.

V letu 2000 so se obveznosti iz vrednostnih papirjev povečale realno za 42,4% in delež od bilančne vsote se je v primerjavi s koncem leta 1999 povečal za 0,5 odstotne točke. Nekoliko bolj so se povečali dolgoročni vrednostni papirji namreč za 44,8% več od kratkoročnih, ki so se povečali za 38,4%.

Namesto izdaje instrumentov z značilnostmi podrejenega dolga so se banke v letu 2001 raje odločale za izdajanje cenejših vrednostnih papirjev krajše ročnosti brez značilnosti podrejenega dolga. Obveznosti iz izdanih vrednostnih papirjev so se v letu 2001 povečale za 49,5% realno. Banka je izdala več kratkoročnih vrednostnih papirjev.

Konec leta 2002 in 2003 sta se vrednost in delež izdanih vrednostnih papirjev močno povečala, saj so se zmanjšali dolgovi do nebančnih strank. Banke so dodatne vire pridobivale z izdajanjem vrednostnih papirjev. V obeh letih je bila dosežena visoka realna rast. Vrednostni papirji, izdani v tuji valuti so predstavljali v letih 2002 in 2003 le 0,1-odstotni delež od vseh izdanih vrednostnih papirjev.

Banke v EMU izdajajo veliko več vrednostnih papirjev. Delež vrednostnih papirjev je pri njih znašal v povprečju 20,3% od bilančne vsote v letu 2002. Veliko manjši pa je bil delež dolgov do strank, ki niso banke. Če bodo slovenske banke želele širiti svoje poslovanje, bodo morale spremeniti strukturo bilance stanja in pridobivati več finančnih virov za širitev z izdajo vrednostnih papirjev.

3.1.2.4. Kapital

Kapital je sestavljen iz več postavk v bilanci stanja. Sestavine kapitala so vpisani kapital, kapitalne rezerve, rezerve iz dobička, prevrednotovalni popravek kapitala, preneseni čisti poslovni izid iz prejšnjih let in čisti poslovni izid tekočega poslovnega leta.

Z novimi slovenskimi računovodskimi standardi (SRS) smo leta 2002 dobili novo postavko med postavkami kapitala, **posebni in splošni prevrednotovalni popravek kapitala**. Odpravili pa smo obveznost revalorizacije kapitala oziroma revalorizacijski popravek kapitala, razen v primeru, če bi bila rast eura glede na tolar višja od 5,5%. Temu se reče splošno prevrednotenje kapitala. Tedaj je treba kapital realno ohraniti in zato se opravi prevrednotenje. »S posebnim prevrednotovalnim popravkom kapitala se izražajo učinki prevrednotenja sredstev in dolgov na njihovo pošteno vrednost. Ima naravo prehodne rešitve oziroma popravka vrednosti gospodarskih kategorij, ki so v bilanci stanja izkazane po povečani poštenu vrednosti« (Letno poročilo Banke Slovenije, 2002, str. 28).

Vrednost celotnega kapitala se je v obdobju od leta 1998 do leta 2003 povečevala in se gibala od 256.281 milijonov tolarjev konec leta 1998 do 421.060 milijonov tolarjev konec leta 2003. Pri deležih od bilančne vsote konec meseca pa je bilo ravno obratno, ti so v istem obdobju padali. Prav tako so padali deleži vsem postavkam kapitala, razen prevrednotovalnemu popravku kapitala. Delež kapitala v bilančni vsoti je znašal konec leta 1998 11,1% in je dosegel najnižjo vrednost leta 2002 in sicer 8,3%. Realna rast kapitala je bila v letu 2002 3,8%. Vrednost kapitala pa je bila tako nizka tudi zaradi čiste izgube iz prejšnjih let, ki je znašala 17.147 milijonov tolarjev. Vključitev posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala v letu 2002 je vplivala na 5,9-odstotno nominalno povišanje kapitala. Dejansko so to še nerealizirani prihodki. Splošnega prevrednotovalnega popravka pa v letih 2002 in 2003 nismo uporabili, saj je bila v obeh letih rast tečaja evra do tolarja nižja od 5,5%.

3.1.2.5. Druga pasiva

Druga pasiva je sestavljena iz drugih dolgov, pasivnih časovnih razmejitev, dolgoročnih rezervacij za obveznosti in stroške, rezervacij za splošna bančna tveganja in podrejenih obveznosti.

Zadnji dve postavki sta novi v bilanci stanja od leta 1999 naprej, ko se je spremenil kontni plan. Vrednost druge pasive je v letih od 1998 do 2003 naraščala, deleži pa so se iz leta v leto spreminjali, odvisno od tega, kako so se gibale druge postavke in od strukture pasive.

3.2. IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA

V Tabeli 16 na strani 34, je prikazan izkaz poslovnega izida slovenskega bančnega sistema po posameznih letih obdobja od leta 1998 do leta 2003. Vse podatke sem črpala iz Letnega poročila Banke Slovenije, saj sem ugotovila, da so v različnih poročilih tudi različni podatki. Zaradi lažje primerljivosti so podatki izraženi v odstotkih od bruto dohodka.

S 1. januarjem 2002 smo v Sloveniji uvedli nove SRS, ki pa so imeli močan vpliv na izkaz uspeha, ki se sedaj po novem imenuje izkaz poslovnega izida. Banke so v letu 2002 pri izdelavi izkaza poslovnega izida podatke za leto 2001 vsebinsko prilagodile novim postavkam. Bistvena sprememba je bila odprava revalorizacije. Banke so posamezne vrste prihodkov in odhodkov za obresti in tečajne razlike v letu 2001 dopolnile z ustreznimi postavkami revalorizacijskih prihodkov in revalorizacijskih odhodkov, ki so se po starih računovodskih standardih izkazovali v revalorizacijskem izidu. Revalorizacijski prihodki in odhodki od obresti so tako kot prej prišteti k obrestnim prihodkom in odhodkom, medtem ko revalorizacijski prihodki in odhodki od tečajnih razlik povečujejo prihodke in odhodke iz finančnih poslov (Košak, 2003, str. 16). V postavki izredni odhodki za prevrednotovalni popravek kapitala pa je izražena preostala razlika iz revalorizacijskega izida 2001. S tem je izražena večja primerljivost in preglednost določenih prihodkov in odhodkov v izkazu poslovnega izida za leto 2002.

Največji delež so v bruto dohodku v celotnem obdobju od leta 1998 do leta 2003 predstavljali **neto obrestni prihodki**. Leta 1998 so predstavljali v celotnem obdobju najvišji delež 74,0% vseh bruto prihodkov. Po tem letu se je delež začel postopno zmanjševati, tako da je v letu 2001 znašal 66,9%, v letu 2003 pa le 63,6%. Trend zniževanja je bil prisoten predvsem zaradi procesa zniževanja deklariranih obrestnih mer in zaradi vse višjega deleža vrednostnih papirjev v bilanci stanja od leta 2001 naprej. Do znižanja v letu 2002 pa je prišlo tudi zaradi odprave indeksacije pri kratkoročnih finančnih poslih in prenosa plačilnega prometa v bančni sistem.

Banke v Sloveniji, ki so v večinski tuji lasti, pa so imele konec leta 2002 višji odstotek obrestnih prihodkov (68,5%) od bank v večinski domači lasti (63,1%) in od bank v EU (61,5%) v bruto dohodku bank, kar je razvidno iz Tabele 18 na strani 35. Vzrok je bil v drugačni strukturi bilance stanja bank z večinskim tujim lastništvom, kjer v bilančni vsoti zavzemajo nadpovprečen delež krediti nebančnemu sektorju. (Jašovič, Košak, 2004, str. 16). Banke v večinski tuji lasti so bolj uspešne pri izkoriščanju možnosti povečevanja neto obrestnih prihodkov.

Iz tega je razvidno, da se v slovenskem bančnem sistemu povečuje pomen **neobrestnih prihodkov**. Banke jih ustvarjajo z netradicionalnimi bančnimi storitvami, ki jih je vse več v bančni ponudbi. Neto neobrestni prihodki so sestavljeni iz neto provizij, neto finančnih poslov in neto drugih prihodkov. Delež neto neobrestnih prihodkov je bil v letu 1998 najnižji in je predstavljal 26,0% od bruto prihodkov. Leta 2001 je začel naraščati od 33,1% v letu 2001, na

najvišjih 36,4% od bruto prihodkov v letu 2003. Banke bodo v prihodnjih letih poskušale vrednost neobrestnih prihodkov še povečati, saj bodo ponujale nove storitve, ki jih trenutno še ne zaračunavajo, v bližnji prihodnosti pa jih bodo. Struktura neto neobrestnih prihodkov se je spreminjala. Najvišji delež med neobrestnimi prihodki so zavzemale v celotnem obdobju **neto provizije**, katerih delež se je od leta 1998 do leta 2003 zniževal. Najvišji delež so predstavljale leta 1999, predvsem zaradi prejetih provizij od plačilnega prometa v državi, provizij za opravljene administrativne storitve in provizij od posojilnih poslov.

Predvsem pa se je povečeval delež **neto ostalih prihodkov**, od vrednosti -4,0% v letu 1998 na 3,9% od bruto prihodkov v letu 2003. Postavka neto drugo vsebuje druge poslovne prihodke, izredne prihodke, druge poslovne odhodke in izredne odhodke. V letu 2002 je postavka neto drugo dosegla pozitivni delež, predvsem zaradi odsotnosti preknjižb preostale razlike revalorizacijskega izida zaradi spremembe SRS.

Neto finančni posli so dosegli najnižji delež leta 1998, in sicer 5,0% od bruto prihodkov. Najvišji delež pa so predstavljali leta 2001, kar je za 43,0% nominalno več kot leta 2000. Razlog je v vrednotenju investicijskih in tržnih vrednostnih papirjev ob rasti tečajev vrednostnih papirjev. V letih 2002 in 2003 pa je bilo zaznati padec vrednosti neto finančnih poslov. V letu 2002 je bil vzrok za padec nova postavka tečajnih razlik od naložb in obveznosti v tujem denarju, ki je večja v delu odhodkov iz tečajnih razlik. V letu 2003 pa so imele banke nižje prihodke od prodanih delnic in drugih vrednostnih papirjev.

Banke v EU so imele v letu 2002 višji delež neto neobrestnih prihodkov kot slovenske banke in sicer 38,5%. Še najbolj so se temu deležu približale banke v Sloveniji z večinskim domačim lastništvom (36,9%) v letu 2002. Nadaljnja primerjava med EU in slovenskimi bankami nam pokaže relativno nižji delež neto provizij in neto drugih prihodkov v strukturi bruto dohodka slovenskih bank, medtem ko je bil delež neto finančnih poslov v letu 2002 nadpovprečen, predvsem zaradi različnega gibanja borznih tečajev vrednostnih papirjev na tujih trgih in na slovenski borzi vrednostnih papirjev. Še posebno nizke deleže so dosegale banke v večinskem tujem lastništvu v Sloveniji.

Tabela 15: Bruto dohodek bank (v mrd SIT) in njegova nominalna rast (v %) v obdobju od leta 1998 do leta 2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Bruto dohodek	122,7	133,9	169,8	173,2	224,4	228,3
Nominalna rast v %	9,4	9,4	26,5	0,7	29,2	1,8

Vir: Letno poročilo banke Slovenije, 1998-2003.

Iz zgornje Tabele 15 je razvidno, da je vrednost **bruto dohodka** od leta 1998 do 2003 naraščala. Najvišji nominalni rasti sta bili doseženi leta 2000 ter leta 2002. Rast v letu 2000 je bila posledica visoke realne rasti v delu neto finančnih poslov in neto obrestnih prihodkov, v

letu 2002 pa posledica 214,0-odstotne nominalne rasti neto drugih prihodkov zaradi uvedbe novih SRS. V letu 2003 je bruto dohodek realno upadel za 3,6%.

Struktura porabe bruto dohodka se je od leta 1998 do leta 2003 z vsakim posameznim letom spreminjala. Razvidno je, da se je delež **operativnih stroškov** v celotnem obdobju gibal okrog 60% od bruto dohodka. Operativni stroški so sestavljeni iz različnih stroškov bančnega poslovanja (stroški materiala, stroški storitev, stroški dela), od tega najvišji delež zavzemajo **stroški dela**. Delež stroškov dela je bil dokaj stabilen, razen v letih 2000 in 2002, ko je delež upadel na 29%. Banke v Sloveniji so od leta 1998 do leta 2001 povečevale delež neto rezervacij od 15,4% od bruto prihodkov do 25,9% v letu 2001. V letih 2002 in 2003 pa je začel delež upadati, predvsem zaradi počasnejše kreditne rasti v letu 2003, izboljšanja kakovosti portfelja ter nižjega nivoja oblikovanih rezervacij za splošna bančna tveganja (Letno poročilo Banke Slovenije, 2003, str. 10).

Iz Tabele 18 na strani 35 lahko razberemo, da so imele banke v EU na strani razdelitve dohodka, v letu 2002 višji delež operativnih stroškov (65,9%), kot slovenske banke (59,7%). Višji delež pa so imele le slovenske banke v večinski tuji lasti, in sicer 72,6% od bruto dohodka. Pri neto rezervacijah pa so imele EU banke nižji delež od bruto dohodka (16,1%) od slovenskih bank v domači lasti (20,1%) in od bank v večinski tuji lasti (17,9%). Slovenske banke v večinski tuji lasti in večinski domači lasti zaradi različnih politik razdelitve dohodka drugače delijo ustvarjeni bruto dohodek. Banke v večinski domači lasti ohranjajo poslovni rezultat v breme manjšega obsega oblikovanja rezervacij. Banke v večinski tuji lasti pa imajo izredno visoke operativne stroške in poslovni rezultat prenašajo v tujino prek poslovanja z matično banko v tujini.

Dobičkonosnost slovenskega bančnega sistema je od leta 1998 do leta 2003 nihala. **Dobiček bank pred obdavčitvijo** je v letu 1998 znašal 26,0 milijard tolarjev, od tega pozitivni saldo revalorizacijskega izida 23,5 milijarde tolarjev, kar je predstavljalo 91,0% vsega dobička pred obdavčitvijo. Glede na leto 1997 je realno porasel za 15,3%. Konec leta 1998 sta imeli izgubo dve banki. Leta 1999 je bil skupni dobiček bank pred obdavčitvijo za 5,9 milijarde tolarjev nižji od leta 1998. Nominalno je dobiček padel za 22,7%, predvsem zaradi izgube SKB banke v višini 5,5 milijarde tolarjev in manjše izgube dveh manjših bank. V primerjavi z letom 1999 se je leta 2000 dobiček povečal za 61,6% nominalno (48,4% realno) in je znašal 32,6 milijarde tolarjev. Saldo revalorizacijskega izida pa je znašal 38,6 milijarde tolarjev in se je zaradi inflacijskih dobičkov povečal za 41,5% realno. Inflacijski dobiček bank izvira iz tistega obsega vlog, vezanih do 30 dni, na katere so banke priznavale nižjo obrestno mero od inflacijske stopnje.

Dobičkonosnost vseh bank je bila v letu 2001 najnižja v celotnem opisanem obdobju. Dobiček pred obdavčitvijo je znašal 15,4 milijarde tolarjev in je bil nižji za 52,9% v primerjavi s prejšnjim letom. Saldo revalorizacijskega izida je znašal 30,2 milijarde tolarjev, kar je bilo za 8,4 mrd manj kot leta 2000, predvsem zaradi zmanjšanega inflacijskega dobička v tem letu. Razlog za tako nizek dobiček je bila visoka izguba ene izmed večjih bank, zaradi

dodatnega oblikovanja rezervacij zaradi upoštevanja kriterijev razvrščanja matične banke. Če ne bi upoštevali izgube te banke, bi bil doseženi dobiček pred obdavčitvijo slovenskih bank 34,9 milijarde tolarjev. Dobiček po obdavčitvi je v letu 2001 predstavljal 1,1% od bruto prihodkov, kar znaša 1,9 milijarde tolarjev.

Dobiček pred obdavčitvijo se je v letu 2002 v primerjavi s prejšnjim letom povečal za 198,6% nominalno. Izgubo so beležile le tri banke. Tako dober poslovni rezultat so slovenske banke dosegle predvsem zaradi novih SRS, ki ne zahtevajo več obvezne revalorizacije kapitala, ker se splošno prevrednotenje kapitala opravi le, če je rast evra v primerjavi s tolarjem višja od 5,5 %, v letu 2001 pa je bila rast evra le 4,7% in do tega ni prišlo.

Tabela 16: Struktura izkaza poslovnega izida za slovenski bančni sistem od leta 1998 do leta 2003 (v % od bruto dohodka)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Neto obrestni prihodki	74,0	70,8	72,6	66,9	63,9	63,6
Neto neobrestni prihodki	26,0	29,2	27,4	33,1	36,1	36,4
Neto provizije	25,0	25,2	22,3	24,0	24,0	23,9
Neto finančni posli	5,0	7,1	7,9	12,0	9,5	8,5
Neto drugo	-4,0	-3,1	-2,8	-2,9	2,6	3,9
Bruto dohodek	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Operativni stroški	63,3	65,2	58,9	65,2	59,7	62,5
- stroški dela	31,5	32,6	28,9	30,7	29,5	31,4
Neto dohodek	36,7	34,8	41,1	34,8	40,3	37,5
Neto rezervacije	-15,4	-19,7	-21,9	-25,9	-19,8	-16,4
Dobiček pred obdavčitvijo	21,3	15,0	19,2	8,9	20,5	21,1
Davek	8,1	7,5	7,4	7,8	7,4	7,2
Dobiček po obdavčitvi	13,2	7,5	11,7	1,1	13,1	13,9

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1998-2003.

Tabela 17: Dobiček pred obdavčitvijo bank (v mrd SIT) in njegova nominalna rast (v %) v obdobju od leta 1998 do leta 2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dobiček pred obdavčitvijo	26,0	20,1	32,6	15,4	46,0	48,1
Nominalna rast v %	22,8	-22,5	61,6	-52,9	198,6	4,6

Vir: Letno poročilo banke Slovenije, 1998-2003.

Opazne pa so bile razlike med bankami v večinski domači lasti in bankami v večinski tuji lasti v Sloveniji. Pri slednjih je bil dobiček pred obdavčitvijo le 9,5% od bruto dohodka, predvsem zaradi izredno visokih operativnih stroškov. Dobiček pred obdavčitvijo v EU bankah pa je znašal 18,0% od bruto dohodka. V letu 2003 je poslovni izid bank pred obdavčitvijo znašal

48,1 milijarde tolarjev, kar je za 4,6% več od leta 2002. V primerjavi z letom 2002 je bila dosežena skromnejša rast. Z izgubo sta poslovali dve banki, nižji poslovni izid od leta 2002 pa je imelo 5 bank. Ena banka je imela nižji poslovni izid zaradi nižjih prihodkov iz neto obresti in neto provizij, druga zaradi nižjih prihodkov iz naložbenja v kapital, zaradi končne odprodaje kapitalske naložbe v letu 2002, druge tri banke pa so povečale operativne stroške in oblikovale višje neto rezervacije. Če bi izločili banko z večjo izgubo v preteklih letih, bi bil dobiček v letu 2003 nižji za 0,9%, kar pomeni realno znižanje dobička pred obdavčitvijo za 6,1%.

Tabela 18: Struktura izkaza poslovnega izida EU bank konec leta 2002 (v % od bruto dohodka) in bank v Sloveniji glede na večinsko domače ali tuje lastništvo

	EU	SLO		
	2002/12		2002/12	
	Vse banke	Vse banke	Domače	Tuje
Neto obrestni prihodki	61,5	63,9	63,1	68,5
Neto neobrestni prihodki	38,5	36,1	36,9	31,5
Neto provizije	26,3	24,0	24,3	22,4
Neto finančni posli	5,1	9,5	9,7	8,4
Neto drugi prihodki	6,7	2,6	2,9	0,7
Bruto dohodek	100,0	100,0	100,0	100,0
Operativni stroški	65,9	59,7	57,4	72,6
- stroški dela	35,3	29,5	28,9	32,5
Neto dohodek	34,1	40,3	42,6	27,4
Neto rezervacije	-16,1	-19,7	-20,1	-17,9
Dobiček pred obdavčitvijo	18,0	20,6	22,5	9,5

Vir: Jašovič, Košak, 2004, str. 16 (za podatke o bankah EU); Košak, 2003, str. 16 (za podatke o bankah v Sloveniji).

3.3. KAZALCI DONOSNOSTI POSLOVANJA BANK

Uspešnost posameznih bank in bančnega sistema merimo z različnimi kazalniki donosnosti in tveganja. Eden izmed najpomembnejših in najbolj pogosto uporabljenih kazalnikov s stališča lastnikov je donosnost lastniškega kapitala.

Donosnost lastniškega kapitala (ROE) predstavlja, kakšen odstotek čistega dobička pripada lastnikom kapitala banke glede na njihov delež v lastništvu. Banke ga uporabljajo v svojih letnih, srednjeročnih in dolgoročnih planih. Najnižjo vrednost je kazalnik dosegel v letih 2001 in 1999, zaradi izgube ene izmed največjih bank. Najvišji odstotek (13,3%) čistega dobička so prejeli lastniki bank v letu 2002, zaradi večjega dobička bank in počasnejše rasti kapitala, ki je bila posledica opustitve splošnega prevrednotenja kapitala zaradi novih SRS. Kazalnik je bil v letu 2003 nekoliko nižji in je znašal 12,6%.

Donos na povprečno aktivo (ROA) izraža donosnost vseh bančnih sredstev in nam pove, koliko dobička banka zasluži z obstoječimi sredstvi. Kazalec je bil v letu 1998 najvišji in je znašal 1,2%, zaradi dobrih rezultatov poslovanja. V letih 1999 in 2001 je bila vrednost kazalca nižja od 1,0%, kar je razvidno iz Tabele 19 na strani 36. Iz Tabele 16 na strani 34 razberemo tudi najnižjo vrednost čistega realiziranega dobička v teh dveh letih. V obeh letih je bila nizka donosnost posledica izgube pri eni od največjih bank slovenskega bančnega sistema. Donos na povprečno aktivo je v letih 2000 in 2002 znašal 1,1%, in sicer zaradi višjega dobička bank. Kazalec v letu 2003 pa je bil malce nižji in je znašal 1,0%.

Neto obrestna marža je merilo učinkovitosti in uspešnosti poslovanja bank pri opravljanju svoje osnovne funkcije, to je sprejemanje vlog in dajanje posojil. Izračuna se kot razmerje med neto obrestnimi prihodki banke in povprečno obrestovano aktivo. Od leta 1998 do leta 2000 se je gibala okrog 4,5%, v letu 2001 pa je vrednost padla na 3,6%. Posamezne banke so v letu 2001 dosegle različne obrestne marže, ki so se gibale med 1,1% in 6,9%. V akademskih krogih menijo, da je nižja vrednost neto obrestne marže značilna za bolj konkurenčne in učinkovite bančne sisteme. Obrestna marža se je v letu 2002 povečala za 0,1 odstotno točko, predvsem zaradi rahlo hitrejše rasti neto obresti (23,4%) od rasti povprečne obrestovane aktive (21,4%). V letu 2003 je obrestna marža dosegla najnižjo vrednost od leta 1998, in sicer 3,2% ter se zaradi realnega upadanja neto obresti še naprej znižuje.

Operativni stroški na povprečno aktivo so znašali leta 1998 3,3%. Od leta 1999 do leta 2003 pa je vrednost kazalnika padala, kar vidimo v spodnji Tabeli 19. Leta 2003 je vrednost kazalnika dosegla 3,0% in je ob ohranjanju višine operativnih stroškov padla zaradi rasti povprečne aktive. Slovenske banke se trudijo zniževati operativne stroške, saj bodo le tako lahko ohranjale ali povečevale obstoječo stopnjo uspešnosti.

Tabela 19: Kazalci učinkovitosti poslovanja slovenskih bank od leta 1998 do leta 2003 (v %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Donos na povprečno aktivo	1,2	0,8	1,1	0,5	1,1	1,0
Donos na povprečni kapital	11,2	7,8	11,4	4,8	13,3	12,6
Neto obrestna marža	4,5	4,1	4,7	3,6	3,7	3,2
Operativni stroški na povprečno aktivo	3,3	3,6	3,5	3,3	3,2	3,0

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 1998, 2003.

4. SPREMEMBE V BANČNEM SEKTORJU ZARADI PRIBLIŽEVANJA EVROPSKI UNIJI IN UVEDBI EVRA

V slovenskem bančnem sektorju je v obdobju od leta 1998 do leta 2003 prišlo do velikih sprememb, katerih razlog je bilo približevanje članstvu v EU in uvedbi evra. Slovenske banke

so se v želji, da bi tudi po vstopu v EU 1. 5. 2004 ostale konkurenčne in uspešne, prilagajale EU regulativi. Vlada RS je sprejela nekatere cilje, ki jih želi uresničiti pred vstopom v EU. Temeljni cilji so izboljšanje učinkovitosti in konkurenčnosti bančnega sistema, kar pomeni tudi dokončanje reforme slovenskega finančnega sistema, zmanjšanje stroškov kapitala in uskladitev slovenske zakonodaje z zakonodajo EU.

Za doseg zastavljenih ciljev je že do leta 2003 izvedla ali je v postopku izvajanja določenih ukrepov na tem področju:

- Leta 1999 smo sprejeli nov Zakon o bančništvu, ki je v bančni sistem vpeljal številne spremembe in se zelo približal določilom EU. Sprejeli smo tudi Zakon o zavarovalništvu in Zakon o trgu vrednostnih papirjev. V Sloveniji je začel veljati novi sistem jamstva za vloge pri bankah, hranilnicah in podružnicah tuje banke, ki je usklajen z Evropsko direktivo 94/19/EC. Po novem sistemu jamčijo za vloge pri banki, nad katero je bil začet stečaj, druge banke in hranilnice s sedežem v RS in ne več Republika Slovenija ali Banka Slovenije. Zakon jasno navaja katere vloge so izvzete iz jamstva ter jamstvo za vloge je razširjeno na vloge majhnih pravnih oseb.
- Z letom 1999 se je začela reforma plačilnega sistema, ki se je končala junija 2002 s prenosom vseh računov pravnih oseb iz Agencije za plačilni promet (APP) na transakcijske račune (TRR) bank. »TRR je vpogledni večvalutni račun za gotovinsko in negotovinsko poslovanje fizičnih in poslovnih oseb.« (Veselko, 2003, str. 44).
- S 1. januarjem 2002 smo sprejeli nove Slovenske računovodske standarde (SRS), s katerimi smo odpravili revalorizacijo in se z njimi bolj približali Mednarodnim računovodskim standardom (MRS).
- S 1. 1. 2002 pa je začel veljati sprejeti Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o predpisani obrestni meri, zamudnih obrestih in temeljni obrestni meri. Odpravil je uporabo temeljne obrestne mere (TOM) za vse denarne obveznosti in terjatve v domačem denarju do 1 leta in predvidel, da se za določitev spremenljivih obrestnih mer namesto TOM-a lahko uporabljajo druge izbrane tržne obrestne mere. Banke so s prvim julijem 2002 namesto TOM-a za novo sklenjene kratkoročne pogodbe začele uporabljati nominalne obrestne mere. Nominalna obrestna mera je ves čas vezave sredstev ali najema kredita fiksna. Pri dolgoročnih poslih pa lahko poleg TOM-a uporabljajo tržno oblikovane obrestne mere. Cilj Združenja bank Slovenije (ZBS) je razvoj delovanja medbančnega denarnega trga ter dnevno izračunavanje in objavljanje slovenske medbančne obrestne mere (SMOM) v domači valuti, ki je ena izmed vrst tržnih obrestnih mer. ZBS je oblikovalo metodologijo izračunavanja in objavljanja SMOM-a. Izračunaval se je kot aritmetično povprečje srednjih dveh četrtin pridobljenih kotacij osmih največjih slovenskih bank po bilančni vsoti bank. Slabosti SMOM-a so bile prevelike, da bi lahko obstajal kot referenčna obrestna mera. Sredi julija 2003 so sprejeli nov dogovor o oblikovanju slovenske medbančne obrestne mere. Po novem morajo biti kotirane obrestne mere izbranih bank enake obrestnim

meram bank, po katerih so dejansko pripravljene sklepati posle. Banke kotirajo obrestne mere za ponujene depozite (SITIBOR) in prejete depozite (SITIBID). Zdaj imamo tudi podatek o obrestnem razmiku, ki nam pove, kako razvit je slovenski bančni trg. Nekatero banke so zaradi pomanjkljivosti SMOM-a uvedle druge referenčne obrestne mere. »SKB banka je oblikovala SIOM obrestno mero. Izračunava jo kot vsoto trimesečnega EURIBOR-a in cene začasnega odkupa deviz pri BS. Poleg SIOM-a ponuja banka pri instrumentih nad 1 letom le še valutno klavzulo, pri deviznih posojilih pa vezavo na EURIBOR« (Ferjančič, 2003, str. 21).

- Banke se vse bolj posodablajo in uvajajo informacijsko tehnologijo, saj morajo biti če hočejo ostati konkurenčne v koraku s časom in zmanjševati stroške. »Pomembno je uskladiti visoko tehnologijo (high-tech) in visok stik (high touch), torej kombinirati klasično in elektronsko poslovanje« (Jakupović, 2004, str. 76). To na banke vpliva na dva načina, in sicer se zmanjšajo stroški zbiranja, shranjevanja, obdelave in prenosa informacij, zmanjša pa se tudi število poslovalnic in zaposlenih. Poleg tega se spreminjajo poti, po katerih so strankam dostopne bančne storitve in proizvodi. Vse bolj se usmerjajo v domači plačilni promet, širjenje elektronskih distribucijskih poti in kartično poslovanje. Hitreje se povečuje pomen interneta in drugih elektronskih prodajnih poti, kot na primer mobilno bančništvo. Za manjše banke pa nova tehnologija predstavlja relativno visok strošek, še posebno pri samostojni postavitvi sistema. V sedanjem hitro spreminjajočem se okolju je za uspešnost bank izrednega pomena, da so prožne in se hitro odzivajo na spremembe. Tudi zato je v obdobju od leta 1998 do leta 2003 prišlo do povezovanj bank in delne konsolidacije bančnega sistema. Nadaljnje povezovanje je moč pričakovati tudi z vstopom v EU, kjer vlada izjemno močna konkurenca na področju bančništva.

Po sprejetju Evropskega sporazuma o pridružitvi med RS in državami članicami EU 1. februarja 1999 smo s 1. 5. 2004 zaključili predpristopno fazo vstopa v EU. Izpolnili smo vse tako imenovane kopenhavenske kriterije in prevzeli evropske predpise, ki se nanašajo na EMU in so povezani s prostim pretokom kapitala, neodvisnostjo centralne banke in prepovedjo financiranja javnega sektorja s strani centralne banke.

S 1. majem 2004 smo postali **polnopravna članica Evropske Unije**. Tuje banke iz držav članic EU lahko zdaj v Sloveniji opravljajo storitve prek podružnic ali neposredno in ne potrebujejo več soglasja Banke Slovenije, ampak samo izdano obvestilo pristojnega nadzornega organa države članice EU, saj velja domača licenca. Kot članica EU smo začeli s pristopno fazo približevanja EMU. Evra še nismo prevzeli, saj moramo prej izpolniti zahtevo po vsaj dveh letih sodelovanja v mehanizmu deviznih tečajev – ERM2 in izpolniti vse maastrihtske konvergenčne kriterije, ki zadevajo naslednje kazalce (Mrak, 2002, str. 408):

1. inflacija: stopnja inflacije ne sme za več kot 1,5 odstotne točke presegati povprečne stopnje inflacije treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije;
2. obrestne mere: obrestna mera sme presegati povprečno obrestno mero treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije za največ 2 odstotni točki;

3. devizni tečaj: valuta mora biti vsaj dve leti vključena v mehanizem deviznih tečajev ERM2 in upoštevati normalne meje nihanja okrog uradnega tečaja, brez devalvacije valute na lastno pobudo;
4. javnofinančni primanjkljaj: Javnofinančni primanjkljaj ne sme presegati 3% BDP države;
5. javni dolg: javni dolg ne sme presegati 60 % BDP države.

Do uvedbe evra bo monetarna politika v rokah Banke Slovenije. Z vstopom v EU pa je Banka Slovenije postala del Evropskega sistema centralnih bank (ESCB), guverner Banke Slovenije pa je član Razširjenega sveta Evropske centralne banke (ECB).

Slovenija je 27. 6. 2004 vstopila v evropski mehanizem menjalnih tečajev, ERM2. Osnovna dejavnika v ERM2 sta centralni tečaj in razpon nihanja okrog njega. Centralni tečaj je fiksno razmerje med valuto države, ki sodeluje v ERM2, in evrom. Slovenija je v pogajanjih z Evropsko komisijo, ECB ter predstavniki evro sistema določila centralni tečaj, ki znaša 239,640 tolarjev za 1 evro. Tečaj lahko niha v dogovorjenih mejah za $\pm 15\%$ okrog centralne paritete. Banka Slovenije in Vlada RS načrtujeta prevzem evra v začetku leta 2007, vendar samo v primeru, če bo tečaj v tem obdobju stabilen in ne bo prišlo do devalvacije centralne paritete valute države ter bo država izpolnila vse konvergenčne kriterije. Slovenija je konec leta 2004 izpolnila tri konvergenčne kriterije, ni pa dosegla kriterija glede višine inflacije in deviznega tečaja. Če država ne izpolni kriterijev in devalvira vrednost centralnega tečaja v teh dveh letih, se članstvo v ERM2 podaljša za dodatni dve leti. Samostojnost monetarne politike se je s priključitvijo ERM2 zmanjšala, saj je politika deviznega tečaja usmerjena v stabilnost tečaja glede na evro. S sprejetjem valute evro in z vstopom v EMU pa bomo izgubili monetarno suverenost. Banka Slovenije bo postala del Evrosistema, ki ga tvorijo ECB in nacionalne CB držav članic EU, ki so uvedle evro. Vodenje monetarne politike bo tako preneseno na Evrosistem. Evro bo zakonito plačilno sredstvo in bo zamenjal tolar po določenem tečaju.

Prehod na novo valuto, evro, bo za slovenske banke pomenil bistven poseg v poslovanje. Pričakujemo lahko zmanjšanje bančnih prihodkov in povečanje stroškov poslovanja. Zaradi uvedbe evra bo potrebno prilagoditi vse segmente bančnega poslovanja in poskrbeti za ustrezno informacijsko tehnologijo, prilagoditi računovodstvo, poskrbeti za ustrezno upravljanje tveganj, poskrbeti za bančni nadzor zaradi učinkovitega obvladovanja tveganj, pomagati strankam s svetovanjem, izobraževanjem in ključnimi informacijami ter poskrbeti za posodobitev in razširitev klasične ponudbe bančnih storitev in si tako pridobiti konkurenčne prednosti. Slovenski bančni sektor je z vstopom v EU bolj izpostavljen konkurenci iz držav članic EU. Konkurence ne predstavljajo samo banke, ampak tudi nebančni finančni posredniki, kar se kaže v hitri rasti varčevanj v investicijskih skladih in na področju širitve zavarovalnih produktov. Najučinkoviteje je, da Slovenija zaradi velikih razsežnosti in zaradi majhnih bank konsolidira bančni sistem in si tako pridobi konkurenčne prednosti.

SKLEP

V obdobju od leta 1998 do leta 2003 se je slovenski bančni sektor ukvarjal s spremembami in prilagoditvami, ki jih je bilo potrebno izvesti za sprejetje Slovenije v Evropsko Unijo. Največji izziv pri tem procesu je predstavljala ohranitev konkurenčnosti in stabilnosti poslovanja našega bančnega sistema. Najbolj potrebna je bila prilagoditev zakonodaje evropskim bančnim smernicam, kar smo izvedli s sprejetjem predvsem treh ključnih zakonov (Zakon o bančništvu, Zakon o trgu vrednostnih papirjev in Zakon o zavarovalništvu), kar je temelj skupnega evropskega trga.

V Sloveniji se je v tem obdobju spremenila struktura bančnega sektorja, kar pomeni, da se je zmanjšalo število bank, na slovenska tla so vstopile tudi tuje banke, ki so omilile trend zmanjševanja števila bank. Banke so pretežno v zasebni lasti, povečal se je delež tujega kapitala v lastniškem kapitalu bank, kot posledica privatizacije NLB in nakupa deležev slovenskih bank s strani tujih lastnikov. Strokovnjaki so se veliko ukvarjali z vprašanjem lastništva bank - ali prodati banke tujcem ali jih pustiti v domači lasti. Šestletno obdobje kaže, da tuji lastniki niso veliko prispevali k spodbujanju konkurence in učinkovitosti bančnega sistema v Sloveniji, vendar bolj ko se približujemo EU, bolj agresivni postajajo. Od leta 1997 naprej je bilo značilno povezovanje bank v bančne skupine, saj je slovenski bančni sektor v primerjavi z bankami v državah EU majhen in razpršen. Začrtana konsolidacija, da bi Slovenija imela po vstopu v EU eno močno bančno skupino, po besedah Štiblarja (Štiblar, 1999, str. 1) ni uspela. Pomembna je nadaljnja konsolidacija bank, saj bodo majhne slovenske banke težko konkurirale tujim bankam s cenejšimi viri. Za bančni sektor v Sloveniji so značilni tudi stabilni tržni deleži, ki so merjeni z nekonsolidiranimi bilančnimi vsotami in visoka koncentracija bank. Povečal se je obseg finančnega posredništva preko bančnega sektorja, ki ga merimo z velikostjo bilančne vsote glede na BDP, vendar bančni razvoj še vedno močno zaostaja za državami članicami EU. Vendar predvidevam, da se bo delež finančnega posredništva povečeval in prilagajal strukturi finančnega posredništva v državah EU, saj si Slovenija prizadeva prilagoditi se strukturi finančnega sektorja držav članic EU.

Proces integracije slovenskih bank v enotni evropski trg je potekal prav tako na področju strukture bilančnih izkazov bank (bilance stanja in izkaza poslovnega izida). Pri slovenskih kreditnih ustanovah je bilo od leta 1998 do leta 2000 na aktivni strani bilance stanja opazno povečevanje deleža kreditov bankam in kreditov nebančnim strankam ter zniževanje deleža investicijskih vrednostnih papirjev. Od leta 2001 naprej pa se je proces obrnil in je bilo opazno zniževanje deleža kreditov bankam in kreditov strankam, ki niso banke. Hkrati sta se znižala delež denarja v blagajni in stanje na računih pri CB. To je bila predvsem posledica povečevanja deleža investicijskih vrednostnih papirjev v bilančni vsoti. Banke so svoja sredstva nalagala predvsem v vrednostne papirje BS (tolarski in devizni blagajniški zapisi) in nekaj manj v vrednostne papirje države (zakladne menice). Za BS so blagajniški zapisi instrumenti denarnega trga, ki jih prodaja bankam, da odvzema njihovo odvečno likvidnost. Banke pri blagajniških zapisih dosegajo nižjo maržo, kot bi jo dosegle s krediti, kar ne izboljšuje konkurenčnosti slovenskih bank.

Za pasivno stran bilance stanja slovenskih bank pa je bilo značilno, da se je povečeval delež dolgov do bank in zmanjševal delež dolgov do nebančnih strank, predvsem zaradi padca pasivnih obrestnih mer in zaradi vlaganja v alternativne oblike varčevanja na primer investicijske sklade. Naraščalo je pridobivanje virov banke z izdajanjem dolžniških vrednostnih papirjev. Prav zaradi povečanega deleža vrednostnih papirjev v bilanci stanja in zaradi zniževanja deklariranih obrestnih mer se je v izkazu poslovnega izida v obdobju od leta 1998 do leta 2003 zniževal delež neto obrestnih prihodkov v % od bruto dohodka in s tudi vrednost kazalnika neto obrestna marža. Vse bolj se je povečeval pomen neobrestnih prihodkov, ki jih banke ustvarjajo s paleto netradicionalnih bančnih storitev. V letu 2002 so z novi SRS odpravili revalorizacijo, kar je vplivalo na dober poslovni rezultat bank. Postavke v izkazu poslovnega izida so se razlikovale med bankami v Sloveniji, ki so pretežno v domači lasti in tistimi, ki so pretežno v tuji lasti. Banke v tuji lasti so imele v letu 2002 veliko večji delež operativnih stroškov in manjši delež neto rezervacij, kar je predvsem posledica drugačne razdelitve dohodka.

Banke v državah EU pa imajo drugačno strukturo bilance stanja in izkaza poslovnega izida. Slovenske banke bodo lahko konkurirale bankam iz držav članic EU le, če bodo svojo strukturo čimbolj prilagodile strukturi bank v EU. Spremembe se bodo kazale v spremenjenih obrestnih merah in v sproščanju sredstev iz vrednostnih papirjev v dodatne kredite. Večje trošenje bo povezano s padcem vlog strank, ki niso banke, spremenjena pa bo tudi struktura bančnih prihodkov slovenskih bank.

Do leta 2004, ko je bila Slovenija sprejeta v EU, so slovenske banke izboljšale učinkovitost in konkurenčnost bančnega sistema tako, da so leta 2002 izvedle reformo plačilnega sistema, prilagodile zakonodajo, ki je minimalni standard za razvoj evropskega trga, sprejele nove SRS in odpravile revalorizacijo, ukinile TOM za posle kratkoročne narave in v svoje poslovanje vnesle informacijsko tehnologijo. Ta je nepogrešljiva za hitrejše poslovanje, zmanjšanje stroškov in za nove elektronske prodajne poti, ki prinašajo večjo prožnost in konkurenčne prednosti slovenskim bankam.

Slovenija je izpolnila vse pogoje za vstop v EU in bila 1. maja 2004 sprejeta kot polnopravna članica EU. Za tuje banke iz EU velja domača licenca in ne potrebujejo več soglasja BS za opravljanje storitev v Sloveniji. Za članstvo v EMU in prevzem evra moramo najprej izpolniti vse konvergenčne kriterije in sodelovati v ERM2 vsaj dve leti. Slovenija je 27. junija 2004 vstopila v evropski mehanizem menjalnih tečajev ERM2. Vstop Slovenije v EU in prehod na novo valuto, evro, bo prispeval k mnogim spremembam v bančnem sektorju. Predvsem bodo slovenske banke izpostavljene večji konkurenci, ki pa je ne povzročajo samo banke, ampak tudi nebančni finančni posredniki (investicijski skladi, zavarovalnice).

LITERATURA

1. Bradeško Jože, Reiter Lidija, Vahler Anita: Rast bančnih posojil. *Kapital*, Ljubljana, 14(2004), 338, str. 43-49.
2. Bradeško Jože: Krediti, obrestne mer in EMU. *Kapital*, Ljubljana, 14(2004a), 338, str.50-51.
3. Bradeško Jože: Banke, obresti in varčevanje. *Kapital*, Ljubljana, 14(2004b), 349, str. 58-60.
4. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
5. Drenovec Franček: Bančni sistem v zadnjem prehodnem obdobju. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 49(2000), 7-8, str. 1.
6. Hvala Kristijan: Tuje banke in prihodnja lastniška struktura slovenskega bančnega sektorja (1). *Bančni vestnik*, Ljubljana, 53(2004), 4, str. 2-9.
7. Jakupović Esad: Denar na internetu. *Kapital*, Ljubljana, 14(2004), 336, str. 77.
8. Jašovič Božo, Košak Tomaž: Trendna gibanja v strukturi bančnega sektorja Slovenije. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 53(2004), 6, str. 11-20.
9. Ferjančič Cilka: Odprava TOM-a kot priložnost za vzpostavitev referenčne obrestne mere. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 52(2003), 6, str. 19-22.
10. Katušin Goran, Majcen Vida: Sistem jamstva za vloge pri bankah in hranilnicah v Republiki Sloveniji. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 49(2000), 9, str. 20.
11. Košak Marko, Košak Tomaž: Variabilnost obrestnih mer kot dejavnik oblikovanja obrestne marže pri slovenskih bankah. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 51(2002), 5, str. 2-8.
12. Košak Tomaž: Poslovanje bank z vidika gospodarskih in institucionalnih sprememb (2). *Bančni vestnik*, Ljubljana, 52(2003), 6, str. 14-18.
13. Krčar Mojca: Ukinitve temeljne obrestne mere. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 29 str.
14. Lah Emil: Domače banke se morajo spoprijeti z vse večjo tujo konkurenco. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 51(2002), 5, str. 43-47.
15. Lajh Otmar: Prilaganje bank. *Kapital*, Ljubljana, 14(2004), 349, str. 64-69.
16. Majcen Špela: ERM II. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 51(2002), 5, str. 18-22.
17. Majič Mojca: Institut slovenskega bančnega nadzora in njegov razvoj. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 50(2001), 5, str. 97-103.
18. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana : GV Založba, 2002. 682 str.
19. Pirtovšek Srečko: »Zgodba razvoja NKBM se s pripojitvijo PBS ne bo končala«. *Kapital*, Ljubljana, 13(2003), 314, str. 22-25.
20. Ribnikar Ivan, Košak Tomaž: Denarna politika Banke Slovenije do priključitve Slovenije EMU, Ljubljana, 53(2004), 5, str. 23-31.
21. Saje Janez: SMOM ne bo splošno spremenljiva referenčna obrestna mera. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 52(2003),1-2, str. 44-45.
22. Štiblar Franjo: Konsolidacija slovenskega bančništva. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 48(1999), 6, str. 1.

23. Štiblar Franjo: Vpliv lastništva na uspešnost corporate governance bank v Sloveniji. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 2001, 331, str. 25-53.
24. Tomaž Aljoša: Restrukturiranje in konsolidacija bank na poti v Evropsko Unijo. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 5, str. 85-89.
25. Tomaž Aljoša: Konkurenčnost bančnega sektorja ob vključitvi v EU. Bančni vestnik, Ljubljana, Ljubljana, 53(2004), 5, str. 61-69.
26. Vahler Anita: Bančno varčevanje. Kapital, Ljubljana, 14(2004), 349, str. 70-72.
27. Velikonja Helena: Analiza slovenskega bančnega sistema. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2003, 40 str.
28. Veselko Barbara: Transakcijski računi še enkrat Kapital, Ljubljana, 13(2003), 321, str. 44.
29. Voljč Marko, Šega Polona: Prihodnji razvoj slovenskih bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), str. 111-117.
30. Žmavc Suzana: Banke v letu 2001. Kapital, Ljubljana, 11(2002), 288, str. 28-30.

VIRI

1. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/1999).
2. Letno poročilo Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije (vse številke za obdobje 1998 do 2003).
3. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja. Ljubljana: Banka Slovenije (vse številke za obdobje 1998 do 2003).
4. Banka Slovenije: Slovenija vključena v ERM2.
[URL: http://www.bsi.si/html/projekti/evro/centralni_tecaj.html], 27. 2. 2005.
5. Banka Slovenije: Faze uvedbe evra v Sloveniji.
[URL: http://www.bsi.si/html/projekti/evro/evro_v_slo.html], 27. 2. 2005.
6. SKB banka: Spremembe na finančnem in bančnem področju po vstopu Slovenije v EU.
[URL: <http://www.skb.si/info/evro/info-evro-mnenja.html>], 27. 2. 2005.

SLOVAR

HIGH-TECH – VISOKA TEHNOLOGIJA

HIGH TOUCH – VISOK STIK